

הלכות ברכות פרק ג' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום שיעור על רמב"ם הלכות ברכות פרק ג

הקדמה לפרק — יסוד ברכות על מאכלים

יסוד הרמב"ם (מתחילת הלכות ברכות): מן התורה יש רק חוב לברך ברכת המזון לאחר אכילת פת — "ואכלת ושבעת וברכת". מדברי חכמים הוסיפו ברכה על כל מאכל, לפניו ולאחריו.

הפשט: הפרק השלישי עוסק בהמוציא לחם מן הארץ ובברכות על מאכלים שונים.

חידושים והסברות:

1. היררכיה של ברכות לפי חשיבות המאכלים: מתגלה מבנה ברור:

- המוציא לחם מן הארץ — על פת/לחם, העיקר שמקיים את האדם. ברכה אחרונה: ברכת המזון (ברכה ארוכה, מדאורייתא).

- בורא מיני מזונות — על דברים מאותה משפחה כמו פת (חמשת המינים), אבל לא ממש לחם. ברכה אחרונה: על המחיה (ברכה קצרה יותר).

- בורא פרי העץ / בורא פרי האדמה — על פירות וירקות.

- שהכל נהיה בדברו — על כל שאר הדברים. ברכה אחרונה על קטגוריות 3-4: בורא נפשות (הברכה הקצרה ביותר).

2. פירוש "בורא נפשות": "בורא נפשות רבות וחסרונן" — הקב"ה ברא נפשות רבות עם צרכיהן, וגם דברים שאינם הכרחיים לחיים, אלא כדי לתת הנאה. זה מראה שהקב"ה הוא בורא טוב הנותן שפע מעבר לנדרש.

3. מדוע דווקא פת — האם זו גזירת הכתוב? "ואכלת ושבעת" — חכמים דרשו שאכילה של שביעה פירושה דווקא לחם, כפי שרואים בתורה ש"אכל" מקושר לעתים קרובות ל"לחם" ("אכל לחם", "באכלכם לחם"). זה לא גזירת הכתוב, אלא משקף חשיבות — פת הוא עיקר הסעודה. קושייה: אם אדם אוכל קביעות סעודה מלאה של בשר (בלי לחם) ונשבע — מדוע לא יברך? תשובה: כל הראשונים הסבירו ש"ואכלת" אינו רק קביעות סעודה, אלא דווקא חמשת המינים. יש שני דינים: (א) קביעות סעודה, (ב) דווקא עם פת. שני התנאים צריכים להתקיים.

4. ספק דאורייתא במזונות: כאשר אדם אוכל מזונות (חמשת המינים) ונשבע, ייתכן שחוב הברכה האחרונה הוא מדאורייתא — כי יש לו "ואכלת ושבעת". אפילו אינו אומר את הנוסח הדאורייתא (ברכת המזון), אלא "על המחיה", ייתכן שמצד ספק דאורייתא יש דין מחמיר יותר.

5. קביעות סעודה ונשנוש: מי שמנשנש כל היום דברים קטנים, ללא סעודה פורמלית, שבע אבל לא דרך אכילה חשובה. אפילו בקביעות סעודה יש "נורמות חברתיות" — סעודה באה עם מפה, עם מפת; בלי זה לא נקרא סעודה. אפשר לאכול שקית שלמה של צ'יפס ולהיות שבע, אבל זו לא סעודה.

6. שאלה לזמנינו: כיום רוב האנשים לא אוכלים לחם כל השבוע — רק בשבת עושים המוציא. איך זה מתיישב עם היסוד שפת הוא עיקר המזון? לא נשאלת השאלה לומר שאולי כיום, כשאף אחד לא אוכל סעודה פורמלית, פטורים מן התורה — אבל זו נשאלת שאלה פתוחה.

הלכה ג — חמשת מיני דגן: שלושה שמות / שלושה שלבים

דברי הרמב"ם: "חמשת המינים הם: החיטים, והשעורים, והכוסמין, ושיבולת שועל, והשיפון... הכוסמין הן ממין החיטים, ושיבולת שועל והשיפון הן ממין השעורים."

הפשט: חמשת המינים הם: חיטים (חיטה), שעורים (שעורה), כוסמין (כוסמת), שיבולת שועל (שיבולת שועל), ושיפון (שיפון). כוסמין הוא ממין חיטים, שיבולת שועל ושיפון הם ממין שעורים. למעשה יש שני מינים עיקריים (חיטים ושעורים) עם תולדותיהם.

חידושים והסברות:

1. שלושה שלבים של תבואה: הרמב"ם עושה חלוקה של שלושה שמות/שלבים:

- תבואה — כשעדיין בשיבולים.

- דגן — לאחר שדשים וזורים, כלומר מוציאים אותו מהשיבולים.

- פת — כשטוחנים אותו לקמח, עושים בצק, ואופים אותו.

2. הרמב"ם מדייק לא לומר "חמשת מיני דגן" בכותרת, כי "דגן" פירושו דווקא בשלב מסוים. החלוקה היא הקדמה לא רק לפרק זה, אלא גם להלכות תרומות ומעשרות והלכות חמץ ומצה, שבהם המושגים תבואה, דגן ופת מופיעים גם כן. הרמב"ם עושה כאן כמו שעושה בהלכות אישות, שבהן הוא נותן הקדמה עם שמות ומושגים לפני שעובר להלכות.

[דיגורסיה: פת לעומת לחם בלשון המקרא ובלשון חכמים] חידושים:

1. מדוע אומר הרמב"ם "פת" ולא "לחם"? "לחם" בתורה יכול להתכוון ליותר מסתם לחם — רש"י אומר שלחם פירושו סעודה בכלליות. "פת" בלשון חכמים פירושו דווקא לחם.

2. הפסוק "ואקחה פת לחם" (בראשית י"ח): בחומש כתוב "פת לחם" אצל אברהם אבינו, שם כתוב גם מיד אחר כך "סעדו" (שביעה). זה מראה שפת לחם הוא מה שמביא שביעה.

3. "פת" בלשון המקרא פירושו חתיכה — דומה ל"פותח את ידך", "פוסס אותה פתים". "פת לחם" = חתיכת לחם. גם "משליך קרחו כפתים" = חתיכות. המילה "פרס" (כדי אכילת פרס) פירושה גם חתיכה/פרוסה. בספר שמואל מתחיל להופיע "פת" לבדו.

4. המסקנה: בלשון המקרא "פת" פירושו חתיכה (בדרך כלל חתיכת לחם). אבל בלשון חכמים "פת" פירושו כל הלחם.

הלכה ג (המשך) — ברכת המוציא על פת

דברי הרמב"ם: "והפת הנעשית מאחד מחמשת המינים היא הנקראת פת בכל מקום... האוכל פת חייב לברך לפניו ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם המוציא לחם מן הארץ."

הפשט: פת מאחד מחמשת המינים — זה מה שנקרא "פת" בכל מקום בלשון חכמים. מברכים עליו "המוציא לחם מן הארץ."

חידושים והסברות:

1. "המוציא לחם מן הארץ" — פרדוקס: לחם הוא דווקא הדבר שבא לא ישירות מן הארץ — מן הארץ צומח דגן/תבואה, ובני אדם דשים, טוחנים, עושים בצק, ואופים. תירוץ: הקב"ה נתן לבני אדם את השכל לעשות את כל

2. **נפקא מינה לשייקים של ימינו:** כאשר טוחנים דבר מזונות ועושים שייק (משקה), נעשה שהכל, כי זה משקה.

הלכה ד (המשך) — מעשה קדירה

דברי הרמב"ם: "קמח של אחד מחמשת המינים שבישלו בקדירה, בין לבדו בין שעירבו עם דברים אחרים, כגון לביבות. וכן הדגן שחלקו או כתשו ובישלו בקדירה... כל אלו נקראו מעשה קדירה. וכן כל תבשיל שיש בו אחד מחמשת המינים — מברך עליה בורא מיני מזונות."

הפשט: קמח או דגן שבישלו בסיר (מעשה קדירה) — בין לבדו, בין עם דברים אחרים (כמו לביבות/לביבות/כרמזלך) — עושים מזונות. אפילו תבשיל שיש בו רק מעט חמשת המינים.

חידושים והסברות:

1. **מדוע מזונות ולא שהכל כמו בקמח סתם?** בקמח סתם זו לא אכילה רגילה, לכן שהכל. אבל כאשר עושים מקמח מעשה קדירה — מרק, לביבה, דייסה — עשו ממנו אכילה רגילה, מלאה שנותנת שובע (מזון). זה חשוב יותר משהכל, אבל לא פת, לכן מזונות.

2. **היסוד: חמשת המינים לא נעשה טפל.** אפילו מכניסים אותו לתבשיל אחר, נעשה מזונות. **דוגמה עם צ'ולנט:** צ'ולנט שיש בו שעורה (גריסים), אטריות, כנידלך — נעשה מזונות, למרות שבלעדיהם היה שהכל (מים, בשר).

הלכה ד (המשך) — עיקר וטפל בחמשת המינים

דברי הרמב"ם: "במה דברים אמורים? שהיה מין חמשת המינים עיקר. אבל אם היה מין חמשת המינים שעירב טפלה — אינו מברך אלא על העיקר ופותר את הטפלה."

הפשט: הכלל שחמשת המינים עושה מזונות הוא רק כאשר מין הדגן הוא מרכיב עיקרי. אם הוא רק טפל, מברכים על העיקר.

חידוש: זה כלל כללי בברכות — **כל שיש עיקר ועמו טפלה, מברך על העיקר ופותר את הטפלה** — בין כשזה מעורב יחד, בין כשזה לא מעורב (בנפרד).

הלכה ד (המשך) — מהו "טפל"?

דברי הרמב"ם: "לפת או כרוב שבישלו ומעט קמח של חמשת המינים נתן לתוכן כדי לדבק — אינו מברך עליו בורא מיני מזונות, שהלפת הוא העיקר והקמח טפל לו. שכל מה שמערבין אותו כדי לדבק, או כדי ליתן ריח, או כדי לצבוע את התבשיל — הרי הוא טפל. אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתערובת — הרי הוא עיקר."

הפשט: בישלו לפת/כרוב והכניסו מעט קמח לעיבוי (כדי לדבק) — קמח הוא טפל, לא עושים מזונות. אבל אם הכניסו קמח כדי לתת טעם — הוא עיקר.

חידושים והסברות:

1. **הגדרת הרמב"ם לטפל — שלושה דברים:** (1) **כדי לדבק** — למרקם/עיבוי, (2) **כדי ליתן ריח** — לריח, (3) **כדי לצבוע** — לצבע. אבל **כדי ליתן טעם** — זה עיקר.

2. **חילוק מעשי — סלט עם קרוטונים:** האם הקרוטונים שם לטעם או רק למרקם. אדם שאוכל סלט כי הוא רוצה לאכול ירקות, והקרוטונים הם רק תוספת — זה טפל.

3. **התירוץ הפשוט:** שאל את האדם — **מה אתה רוצה לאכול?** כשהוא רוצה לאכול ירקות והקמח משמש רק למרקם — טפל. כשהוא רוצה לאכול צ'ולנט שעשוי משעורה, בשר, כנידלך כמרכיבים שווים — הדגן עיקר.

התהליך. "לחם" הוא שילוב של הארץ (כוח הצמיחה) והחכמה האלוקית (שכל המעשה). שני הכוחות מיוחסים לקב"ה.

2. **"המוציא עם ה"א":** הרמב"ם ועוד ראשונים מדייקים על ה"א ב"המוציא". "מוציא" לבדו היה בעיה כי "העולם מוציא" היה "בלע" (שתי אותיות זו אחר זו). הרמב"ם מדבר בהלכות קריאת שמע על ענין הבלע. הגמרא דנה האם "מוציא" או "המוציא" — "המוציא" בוודאי טוב, "מוציא" הוא שאלה.

הלכה ג (המשך) — תבואה מבושלת (שלוך כמות שהיא)

דברי הרמב"ם: "תבואה שנתבשלה שלוק כמות שהיא — מברך עליה בורא פרי האדמה."

הפשט: כאשר מבשלים תבואה פשוטה במים ללא תבלינים נוספים (כמו דגנים), זה אמנם מין דגן, אבל מכיוון שלא עשו פת, זה לא נקרא לחם, והברכה היא בורא פרי האדמה — כמו ירקות אחרים.

חידושים והסברות:

1. **החילוק בין "שלוך" ל"מבושל":** שלוק פירושו מבושל במים פשוטים, מבושל פירושו בדרך כלל מבושל עם משהו נוסף.

2. **החידוש העיקרי:** לחם אינו סתם מין תבואה, אלא המין שבו הוסיפו את החכמה האנושית של עשיית לחם. אם לוקחים אותו כמות שהוא מהאדמה ומבשלים אותו, זה לא לחם — זה דגן פשוט, לכן אדמה. **המין עצמו אינו מספיק — תהליך האפייה לפת הוא מה שקובע את הברכה.**

3. **נפקא מינה מעשית:** דגנים שאינם אפויים, גרנולה ודברים כאלה — צריך לדעת האם זה אפוי (מזונות) או רק מבושל (אדמה).

הלכה ג (המשך) — ברכה על קמח (מעל)

דברי הרמב"ם: "אכל קמח — מברך עליו שהכל."

הפשט: קמח שטחנו אבל עדיין לא אפו — מכיוון שזו לא דרך האכילה הרגילה, עושים שהכל.

חידושים והסברות:

1. **מדוע שהכל ולא אדמה?** זה כבר לא ירק (איבד צורת הפרי על ידי טחינה), אבל עדיין לא לחם. זה במצב ביניים — לא עוד אדמה ועדיין לא מזונות/המוציא.

2. **פירוש יפה — "ירידה לצורך עליה":** התהליך של תבואה הוא: מתחיל כאדמה (תבואה שלמה), יורד לשהכל (קמח), ועולה להמוציא (פת).

3. **למעשה:** מדובר באופן שאפשר לאכול אותו — למשל עם סוכר וחלב. סתם אבקה לבדה בכלל לא אכילה ובכלל לא הייתה צריכה ברכה.

4. **הכלל:** בכל פרי/ירק שנטחן ומאבד צורת הפרי, נעשה שהכל — לא רק בדגן.

הלכה ד — קמח שקלאו ועירבו (קמח קלוי מעורב בנוזל)

דברי הרמב"ם: "קמח של אחד מחמשת המינים שקלאו ועירבו במים או בשאר משקין — אם הוא עבה כדי שיהא ראוי לאכילה, מברך עליו בורא מיני מזונות. ואם הוא רך כדי שיהא ראוי לשתיה, מברך עליו שהכל ולבסוף בורא נפשות."

הפשט: קמח שקלו (צלה) ועירב במים או משקים אחרים — אם הוא סמיך מספיק לאכול בכף: מזונות. אם הוא נוזלי מספיק לשתות מכוס: שהכל.

חידושים והסברות:

1. **החילוק בין אכילה לשתיה:** המדד הוא האם אוכלים אותו בכף (מזונות) או בכוס (שהכל). דייסה שאוכלים בכף = מזונות; אותה דייסה מאוד נוזלית ששותים = שהכל.

2. **מדוע לא יכולה ברכה על דבר אחד לצאת על הכל? יש תקנה שצריך להזכיר את מיני המאכל הספציפיים.** כאשר עושים בורא מיני מזונות, לא דיברו על בורא פרי האדמה. אבל זה לא אומר שאין רשות — אלא שלא קיימו את התקנה של ברכה ספציפית על אותו מין.

3. **חילוק בין ברכה ראשונה לברכה אחרונה:** ברכה אחרונה היא יותר הודיה לקב"ה; ברכה ראשונה היא שאלת רשות.

4. **שהכל לעומת ברכות ספציפיות:** כאשר אומרים שהכל נהיה בדברו, אפשר לומר שזה הולך על הכל (כללי). אבל כאשר אומרים רק מזונות, לא כללו אדמה — אדמה אינה מזונות. לכן, העניין העיקרי הוא ש"אני לוקח רשות לאכול" — הנוסח הספציפי הוא תקנה איך לעשות זאת.

5. **ברכה פרטית לא פוטרת מינים אחרים:** כאשר עושים "בורא פרי האדמה" על עגבניות, לא יכולים אחר כך לאכול תפוחי אדמה בלי ברכה חדשה — כי כאשר עושים ברכה פרטית, דיברו ספציפית על אותו מין מאכל, ואין מנגנון איך זה יעבור למין אחר. **משל:** ילד ששואל את אביו "אפשר לקחת ממתק?" ולוקח תפוח — אין לזה קשר. אם היה אומר "אפשר לקחת לאכול?" זה היה אחרת.

6. **הטעם לברכות ספציפיות:** הקב"ה אוהב ספציפיות — כמו שצריך להתפלל על כל בקשה באופן פרטי. הרמב"ם יכול היה תיאורטית להחליף את כל הלכות ברכות בברכה אחת (שהכל), אבל יש יופי בעשיית ברכה על כל מין בנפרד. זה דומה לעקרון כלל-פרט בלימוד — אי אפשר רק ללמוד את הכללים, צריך גם את הפרטים.

הלכה על פת שנתפררה (לחם מפורר) — צורת הפת וכזית

דברי הרמב"ם: כאשר חתכו/פוררו לחם לחתיכות — אם כל חתיכה היא כזית ויש לה עדיין צורת הפת, עושים המוציא. אם לא, עושים בורא מיני מזונות.

הפשט: צריכים להיות שני התנאים — כזית גדול וגם צורת הפת — כדי לעשות המוציא.

חידושים והסברות:

1. **קוגל חלה:** מה הברכה על קוגל חלה? החתיכות אינן כזית, ואין לו צורת הפת — זה נראה כמו קוגל חלה, לא כמו לחם. ממילא זה מזונות.

2. **מצה:** מדוע עושים המוציא על מצה? מצה לא נראית כמו לחם! תשובה: למצה יש צורת הפת — זו פת שטוחה, אבל היא נאפית בתנור כמו פת.

הלכה על עיסה שנאפית בקרקע (לחם אפוי באדמה)

דברי הרמב"ם: "עיסה שנאפית בקרקע, כמו שהערביים שוכני המדבריות אופין, ואין לה צורת פת — מברך עליה בתחילה בורא מיני מזונות. ואם קבע עליה סעודה, הרי זה נעשה פת, ומברך המוציא לחם."

הפשט: לחם שנאפה בבור באדמה (כמו שבדואים עושים — כמו לחם טנדורית), שאין לו צורת הפת — עושים בורא מיני מזונות. אבל אם קובע עליו סעודה, עושים המוציא.

חידושים והסברות:

1. **חילוק מההלכה הקודמת:** ההלכה הקודמת מדברת על לחם שהיה פת ונתפרר. כאן מדובר על דבר שמלכתחילה אין לו צורת הפת — זה מעולם לא היה לחם "אמיתי".

2. **מדוע זה לא לחם? פיתה (שדומה) היא דבר שמנשנים — טובלים אותה, אוכלים חתיכות קטנות — בניגוד ללחם רגיל/חלה שאף אחד לא מנשנש סתם ככה. לחם הוא דבר שיושבים ואוכלים סעודה. פיתה היא אמביוולנטית — לפעמים לחם, לפעמים חטיף.**

3. **הבדואי עצמו:** אפילו הבדואי שזה הלחם הקבוע שלו — כאשר הוא אוכל אותו לא בקביעות (רק חטיף), הוא עושה לא המוציא. לא כתוב

הלכה ד (המשך) — דוגמה ל"כדי לדבק" (דבש עם חלב חיטה)

דברי הרמב"ם: "מיני דבש שמבשלים אותם ונותנים בהם חלב חיטה... אינו מברך עליו בורא מיני מזונות אלא שהכל, שהדבש הוא העיקר."

הפשט: מבשלים דבש ומכניסים סוג של קמח מחיטה כדי לדבק (כדי לעשות אותו יותר מוצק, כמו ממתק/עוגייה). הדבש עצמו נוזלי מדי, רוצים לעשות ממנו דבר מוצק, מכניסים מעט קמח. עושים שהכל כי הדבש הוא העיקר.

חידושים והסברות:

1. **הבנת "ליתן טעם":** כאשר הרמב"ם אומר "אבל אם עירב כדי ליתן טעם והוא הרוב הרי הוא עיקר", אינו מתכוון שסתם הוספת טעם עושה משהו לעיקר. הפשט הוא: כאשר זה הטעם העיקרי שהאדם רוצה — כמו בדבש עם חיטה, שבו טועמים ממש רק את הדבש ובכלל לא מרגישים חיטה.

2. **שתי קטגוריות של טפל:** (1) ממש טפל — כדי לדבק, כדי ליתן צבע, כדי ליתן ריח, תפשיין — שבהם התוספת בכלל לא לטעם; (2) כדי ליתן טעם — שבו התוספת היא הטעם הדומיננטי. אבל הרמב"ם לא מדבר על מקרה שיש שני טעמים שווים.

3. **שאלה על חמשת המינים:** בתבשיל שעירב בו אחד מחמשת המינים כדי ליתן טעם — עושים מזונות. אבל בדוגמת הדבש (שבה חיטה הוכנסה רק לדבק) עושים שהכל. האם הדין שחמשת המינים תמיד עיקר רק כי הם חשובים? זה מקובל אצל פוסקים, אבל ברמב"ם זה לא כתוב בבירור. נראה שלפי הרמב"ם, עושים מזונות רק כאשר הקמח הוכנס לא רק לדבק.

4. **דיגרוסיה: עוגת שוקולד/עוגיות** בעוגיית שוקולד צ'יפס — העוגייה היא מזונות; אבל בחתיכת שוקולד עם מעט פריצל בפנים — זה שהכל כי השוקולד הוא עיקר. בעוגת קאאו, למרות שהאדם אולי אוהב בעיקר את טעם השוקולד, זו בכל זאת עוגה — מזונות. הכלל: לא מסתכלים מה האדם אוהב, אלא מה החפצא — עוגה היא דבר מזונות.

הלכה ד (המשך) — עיקר וטפל כשלא מעורב: דג מליח עם פת

דברי הרמב"ם: "כיצד? הרי שצריך לאכול דג מליח ואכל פת עמו כדי שלא יזיק המלוח גרונו — מברך על המליח ופוטר את הפת, וכן כל כיוצא בזה."

הפשט: אדם רוצה לאכול דג מלוח (הרינג), אבל זה חריף מדי לגרונו, אוכל עם חתיכת לחם. מברכים על הדג (עיקר) וזה פוטר את הפת (טפל).

חידושים והסברות:

1. **"צריך" — הלשון מסביר את הטפלה:** הרמב"ם כותב "צריך לאכול" — הוא רוצה בעיקר לאכול את הדג המלוח. הפת הוא רק אמצעי כדי לאכול את הדג. זה היסוד של טפלה כשלא מעורב — דבר אחד משרת את השני.

2. **"שלא יזיק" — לא ענין טעם אלא צורך מעשי:** הפת לא שם לטעם, אלא כי המליח חריף מדי לגרון. זה אנלוגי לחרוסת במרור.

3. **יישום על סלט עם קרוטונים:** אותו דין יכול לחול על סלט עם קרוטונים: האדם רוצה לאכול חסה, אבל לבד זה רך מדי/לא טעים, מכניס קרוטונים לפריכות. זה לא מעורב ולא לדבק — זה מקרה של עיקר וטפל כמו דג מליח עם פת. הסלט הוא עיקר, הקרוטונים הם טפל.

דיון על המילה "פוטר" — מהות ברכה ראשונה

חידושים והסברות:

1. **מה פירוש "פוטר את הפת"? "פוטר" מבוסס על היסוד שעל כל דבר שאוכלים צריך ברכה — "שאלת רשות" מהקב"ה. כאשר אוכלים משהו טפל, גם צריך רשות, אבל הברכה על העיקר פוטר את הטפל.**

- **[דיגרסיה בדיגרסיה: תשעה קבין]** על אותו עקרון — לפי עיקר הדיון, להתרחץ במקלחת הוא סוג של טבילה (תשעה קבין), אבל מכיוון שמקוה חשובה יותר, בכלל לא מדברים על זה. לא אומרים לעולם על תפילה קצרה, על ברכת המזון קצרה — ולכן מאבדים אנשים לגמרי.

5. **כריך** — **האם זו קביעות סעודה:** כריך שאוכלים בדרך הוא לא קביעות סעודה — זו יותר אכילת עראי. אבל בסעודה חשובה (כמו ברית) שבה מגישים כריכים, זה יכול להיות קביעות סעודה — זה תלוי ב"מצב החברתי". זו לא גזירת הכתוב, הכל בשיווק/הקשר.

הלכה על אורז

דברי הרמב"ם: "אורז שבישלו או שעשאו פת — מברך עליו בורא מיני מזונות (בתחילה) ובורא נפשות רבות (בסוף)".

הפשט: אורז שבישלו או עשו ממנו פת — מברכים בורא מיני מזונות, אבל לאחרי בורא נפשות רבות (לא על המחיה).

חידושים והסברות:

1. **אורז** — **קטגוריה מיוחדת:** אורז דומה לחמשת מיני דגן (עושים מזונות), אבל עם שני חילוקים חשובים:
 - לא יכול להיות פת: אפילו עשו פת מאורז, נשאר מזונות (לא המוציא).
 - בחמשת מיני דגן מזונות יכול להפוך לפת.
 - לאחרי בורא נפשות: לא על המחיה (שהיא רק על חמשת מיני דגן), אלא בורא נפשות רבות.
2. **"ה"סולם" של תבואות עד ירקות:**
 - חמשת מיני דגן (תבואות) — הדרגה הגבוהה ביותר.
 - אורז — באמצע, דומה לקטניות אבל דומה למזונות.
 - דוחן (millet) — דומה מאוד לאורז, אבל כבר ב"משפחת הירקות" — עושים שהכל.
 - קטניות (שעועית) — משפחה מיוחדת.
3. **בישול לעומת פת מאורז:** הרמב"ם סובר שאפילו בישול של אורז (אורז מבושל) עושים מזונות. פוסקים אחרים טוענים שרק אם עשו פת מאורז, אז עושים מזונות — כי זה דומה לחמשת מיני דגן. אבל אם זה רק בישול, עושים שהכל. השולחן ערוך פוסק כרמב"ם — מזונות אפילו על בישול.
4. **אורז שלם:** אם אוכלים גרגירים שלמים של אורז (לא טחון, לא מבושל כקמח), הרמב"ם מספק — אולי עושים שהכל (לכאורה אדמה). אבל ההלכה והמנהג העיקרי של רוב העולם הוא מזונות אפילו כך.
5. **ספק בגמרא:** יש ספק בגמרא על אורז — לא מחלוקת ברורה של אמוראים, אלא ספק. לכן יש פוסקים שנוהגים אחרת, אבל ההלכה העיקרית היא כרמב"ם ושולחן ערוך.
6. **מינים אחרים מ"משפחת" האורז (כמו קינואה וכו') — עליהם נשאלות שאלות, כי הם לכאורה לא אורז.**
7. **מחלוקת על דוחן:** יש מחלוקת בין הפוסקים האם דוחן זהה לאורז (ועושים מזונות) או שהוא כבר בקטגוריה של קטניות (ועושים שהכל).

הלכה על ברכה אחרונה — הכלל

דברי הרמב"ם: "כל שבירך עליו בתחילה המוציא לחם, מברך עליו אחרונה בסוף ברכת המזון כסדרן, ארבע ברכות... וכל שבירך עליו בתחילה בורא מיני מזונות, מברך עליו אחרונה בסוף ברכה אחת מעין שלש הברכות."

הפשט: מי שעושה המוציא, מברך ברכת המזון (4 ברכות). מי שעושה מזונות, אומר ברכה אחת מעין שלוש — ברכה אחת שמכסה את שלוש הברכות העיקריות (הזון, על הארץ, בונה ירושלים), אבל לא הטוב והמטיב.

שאצלו זה תמיד קביעות סעודה.

4. **[דיגרסיה: מן במדבר]** היהודים במדבר אכלו מן ש"וטעמו כצפחית בדבש" — צפחית אולי פירושה עוגייה/דבר מזונות. הגמרא אומרת "משה תיקן לישראל ברכת הזון בשעה שירד להם המן" — בירכו, אבל לא בהכרח אמרו המוציא. כאשר היהודים הגיעו לארץ ישראל, ראו את הלחם הבדואי — וזו הייתה ההיכרות הראשונה שלהם עם "צורת הפת".

הלכה על פת הבאה בכיסנין (עיסה שנילושה בדבש/שמן/חלב)

דברי הרמב"ם: "עיסה שנילושה בדבש או שמן או חלב, או שערב בה מיני תבלין ואפאה — וכן הנקרא פת הבאה בכיסנין — מברך עליו בורא מיני מזונות. ואם קבע סעודתו עליו, מברך המוציא."

הפשט: עיסה שנילושה בדבש, שמן או חלב (במקום מים), או שעירבו בה תבלינים ואפו — על זה עושים מזונות, אלא אם כן קובע עליו סעודה.

חידושים והסברות:

1. **שני מקרים נפרדים ברמב"ם:** המקרה הראשון — "נילושה בדבש או שמן או חלב" — פירושו שהחליפו את המים בדבש/חלב/שמן. המקרה השני — "שערב בה מיני תבלין ואפאה" — פירושו שהוסיפו לקמח דברים אחרים (כמו שוקולד צ'יפס, קינומן וכו') ואפו. החילוק מהדיון הקודם (טריידא דבישא) הוא: שם הכניסו מעט קמח לדבש (הדבש הוא העיקר); כאן הקמח הוא העיקר, רק הוסיפו דבש/חלב כערוב.
2. **החילוק העיקרי בין פת הבאה בכיסנין ללחם רגיל:** לפת הבאה בכיסנין יש אופי כזה שאוכלים אותו לפעמים כחטיף, בעוד לחם רגיל אוכלים רק בסעודה. זה מין אחר — לא רק שאלה של כמות, אלא של הצורה והאופן שבו משתמשים בו.
3. **[דיגרסיה: שיווק והלכה] התורה מתחשבת ב"שיווק"** — איך דבר נמכר ומשמש. אותו בצק, כאשר אופים אותו ככוכר ארוכה בשקית לחם, זה פת (המוציא). כאשר חותכים את אותו בצק לחתיכות קטנות ושמים בשקית פרצל, נעשה מזונות. זה לא מטפיזיקה — זה איך החברה משווקת את זה, וזה קובע את דרך האכילה.
4. **[דיגרסיה: ביקורת על "לחם מזונות"]** דיגרסיה ארוכה נגד המנהג של "לחם מזונות":
 - **הבעיה העיקרית:** העולם שונא לנטול ולברך כי ברכת המזון "ארוכה מדי" — אבל זה רק כי הכניסו לסידור נוסח הרבה יותר ארוך מהנדרש. נוסח ברכת המזון של הרמב"ם הרבה יותר קצר.
 - **המוציא בלי נטילת ידיים:** אפילו אם רוצים להקל בנטילת ידיים (שהיא תקנה) בספק-לחם, מדוע אי אפשר לעשות המוציא? לחם מזונות בוודאי לחם — קשה מאוד לומר שזה מזונות.
 - **נטילת ידיים מעיקר הדין:** מי ששומר על ידיו נקיות (אדם רגיל כיום שלא עובד עם דברים מלוכלכים) — מעיקר הדין אינו צריך לעשות נטילת ידיים. זה יראה בהלכות נטילת ידיים.
 - **ברכת המזון נוסח קצר:** החילוק בין מעין שלוש לברכת המזון הוא בעצם רק שבברכת המזון צריך שלוש/ארבע ברכות נפרדות, ובמעין שלוש עושים הכל באחת. אפשר לומר כמעט אותו נוסח כמו מעין שלוש, רק להוסיף "ברוך אתה ה'" אחרי כל ברכה, ויוצאים לכל הדעות ברכת המזון.
 - **ברכת המזון קצרה של ר' יצחק עבאדי:** ר' יצחק עבאדי ז"ל (תלמיד של ר' אהרן קוטלר, הרב הראשון בלייקווד) הדפיס בספרו נוסח ברכת המזון שנכנס כמעט בכרטיס אשראי — מתאים לכל הפוסקים, בערך באורך של על המחיה.
 - **הכלל של "כל המוסיף גורע":** רוצים להיות מושלמים, אבל שוכחים שהוספת יותר מדי יכולה לגרום לאיבוד הכל. עדיף ברכת המזון קצרה מאשר כלום.

חידושים והסברות:

1. **אורז לא מקבל מעין שלוש:** אפילו עושים מזונות על אורז, לא אומרים לא ברכה מעין שלוש אחריו, אלא **בורא נפשות**.
 2. **מדוע קיימת מעין שלוש?** כי חז"ל רצו לכסות ספק דאורייתא — דברים שהם מ"משפחת" הלחם, דומים ללחם אבל לא בדיוק לחם. חששו שאולי זה מה שהתורה התכוונה.

3. **ספקטרום, לא שחור-לבן:** זה לא חילוק שחור-לבן, אלא ספקטרום/רמות: ברכת המזון (4 ברכות) → מעין שלוש (1 ברכה מעין 3) → בורא נפשות. **"כל דבר הוא ספקטרום"** — זה יסוד שרואים כאן.

שיעור קזית לברכה אחרונה

דברי הרמב"ם: "במה דברים אמורים? שאכל קזית ומעלה... אבל האוכל פחות מכזית... מברך בתחילה ברכה שלפניה, ולבסוף אינו מברך כלל."

הפשט: ברכה ראשונה עושים אפילו על פחות מכזית. אבל ברכה אחרונה צריך קזית — פחות מכזית, לא עושים ברכה אחרונה.

נוסח של ברכה מעין שלוש — דיון מפורט

נוסח הרמב"ם: "על המחיה ועל הכלכלה... ועל ארץ חמדה טובה ורחבה... רחם נא ה' אלוקינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך, והעלינו לתוכה ונשמח בבנינה ונברך עליה בקדושה ובטהרה."

חידושים והסברות:

1. **מדוע "מחיה" ולא "זן"?** הפרי חדש מובא — לא משתמשים במילה "זן" (כמו בברכת המזון), אלא "מחיה" ו"כלכלה" — **מילים דומות אבל שונות**. אולי כי חז"ל סברו שלחם הוא ה"מזון" העיקרי, וכאן במוצרי מזונות משתמשים במילים דומות אבל שונות.

2. **"ארץ חמדה טובה ורחבה" בלי ברית ותורה:** הנוסח מזכיר ארץ חמדה טובה ורחבה (שהיא המילה העיקרית של ברכת הארץ), אבל לא מזכיר ברית ותורה. זו ראייה גדולה למה שנאמר קודם (שיטת הריטב"א ואחרים) — **שברית ותורה אינה מעכבת**. אם הייתה מעכבת, היו צריכים לכתוב אותה כאן במעין שלוש. זה רק הידור, לא עיכוב.

3. **"בקדושה ובטהרה":** מה פירוש "ונברך עליה בקדושה ובטהרה"? הפשט הוא: נאכל מעשרות ונברך ברכות בירושלים — עם טהרת הגוף וטהרת הנפש. מבקשים שבגאולה אפילו בדברים גשמיים יהיה עם אמונה, קדושה וטהרה. גם מציינים **שמשיגיהם** אומרים שב"על המחיה" אומרים "בקדושה ובטהרה" — הערה מחיכת: "אתה לא אוכל כל כך הרבה עוגיות, קצת קדושה וטהרה."

4. **סדר החתימה:** בברכת המזון מסיימים רחם נא ב"בונה ירושלים". אבל במעין שלוש, שבה צריך לחתום "על הארץ ועל המזון" (לא "בונה ירושלים"), חוזרים **אחורה** מרחם נא/ירושלים ל"על הארץ ועל המחיה" — קודם מזכירים ארץ (שעליה דיברנו עכשיו), ואז חוזרים למחיה (שהזכרנו קודם).

5. **"והעלינו לתוכה":** המילה "לתוכה" אינה פירושה סתם ירושלים, אלא **למשכן/בית המקדש** — נאכל שם שלמים. "ציון משכן כבודך" — ציון היא העיר, ובה המשכן (בית המקדש). "לתוכה" פירושו להיכנס פנימה למקום המקודש שבו אפשר להביא קרבנות.

[דיגרסיה: "על הארץ" — איזו ארץ?]**חידושים:**

1. **האם "על הארץ" יכול להתכוון לאמריקה?** הלחם בא הרי מהאדמה שבה נמצאים — "המוציא לחם מן הארץ" — מאיזו ארץ? החיטה שקוצרים כאן שואבת חיות מהאדמה המקומית.

2. **תשובה:** "על הארץ" חייב להיות ארץ ישראל, כי כך כתוב בתורה "וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה". אבל נאמר שהחיטה שואבת חיות מארץ ישראל — "צמח ה' לצבאי" — כל הארצות שואבות מארץ ישראל.

3. **נוסח עיקרי של ברכת המזון:** אולי "על הארץ ועל המזון" הוא הנוסח העיקרי של ברכת המזון, כי זה כתוב בתורה: "וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך". בברכת המזון מפרטים את זה: מזון בנפרד (הזן), ארץ בנפרד (על הארץ), ואז מפרטים את הארץ עוד יותר — בונה ירושלים, הטוב והמטיב. אבל העיקר הוא ארץ ומזון ביחד. אנחנו בגלות רואים ארץ ומזון כשני דברים נפרדים, כי אין לנו את הארץ — אנחנו אוכלים לחם שאינו הלחם שלנו."

4. **[דיגרסיה: ישוב ארץ ישראל בחוץ לארץ]** אולי יהודים שגרים בלייקווד מקיימים מצוות ישוב ארץ ישראל? העיקר הוא שיהודי לא יגור בין עובדי עבודה זרה, שיהיה לו מקום קבוע. אם קונים מקום ומתישבים — זו רק שאלה של **כיבוש יחיד** (אסור לכבוש חוץ לארץ לפני שמסיימים לכבוש את ארץ ישראל

.) **הגאון מטשעבין** מוזכר — "תומך שמיא אינו בדיחה". מקום שבו גרים בקדושה ובטהרה הוא מעניין.

שבת ויום טוב במעין שלוש

דברי הרמב"ם: "ובשבתות וימים טובים אומר בברכה זו... מעין קדושת היום."

הפשט: במעין שלוש בשבת/יום טוב מכניסים קדושת היום — "מקדש השבת" או "מקדש ישראל והזמנים" — בחלק השלישי (רחם נא / בונה ירושלים). כמו בברכת המזון שאומרים "רצה והחליצנו" לפני החתימה.

ברכת מעין שלוש פוטרת ברכת המזון?

הרמב"ם: אם אדם אמר ברכה מעין שלוש על פת (במקום ברכת המזון), **יצא** — אינו צריך לברך שוב.

חידושים והסברות:

1. **כל החילוק בין ברכת המזון למעין שלוש הוא מינימלי.** החילוק העיקרי הוא רק החתימות "ברוך אתה ה'". במעין שלוש אומרים "על המחיה ועל הכלכלה, ברוך אתה ה' הזן את הכל", אחר כך "נודה לך על ארץ חמדה... ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון". כל החילוק בין זה לברכת המזון הוא בעצם רק ארבע מילים (החתימות). **הנוסח הארוך שאנו אומרים יפה מאוד כשיש כוח וזמן, אבל הוא לא מעכב** — העיקר הוא התוכן והחתימות.

2. **אם אדם אמר את הברכה הקצרה (נוסח קצרה) על פת, יצא ברכת המזון.** אינו צריך לברך שוב. יש לו תקנה — יכול להוסיף מה שפספס (למשל "הטוב והמטיב"), אבל אינו צריך להתחיל מההתחלה.

3. **[הערה אגב:] אותו עקרון חל על "יעלה ויבוא".** אם אין זמן לומר את כל "יעלה ויבוא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר", אפשר לומר נוסח קצר כמו ב"על המחיה" — למשל "זכרנו לטובה ביום ראש חודש הזה." זה חל גם בשמונה עשרה. הנוסח הארוך של "יעלה ויבוא" אינו מעכב — העיקר שמזכירים את היום.

הלכה בנוגע לברכת המזון ביום טוב וראש חודש

דברי הרמב"ם: "וביום טוב אומר בברכה זו וכוללה עם קדושת היום, וכן מזכיר בברכת המזון."

הלכה בנוגע "לתוכה" לעומת עלייה לארץ ישראל
חידושי: כאשר אדם אומר "לעלות לארץ ישראל" אין הכוונה רק "לתוכה" (להיכנס פנימה). "לתוכה" פירושו ספציפית להיכנס פנימה למקום המקודש, אבל "עלייה לארץ ישראל" פירושו שהוא צריך באמת להיכנס לארץ ישראל.

הפשט: ביום טוב (וראש חודש) מזכירים את היום בברכת המזון — כמו שאומרים בסידור שלנו באמצע "רחם": "וזכרנו לטובה ביום השבת הזה" או "ביום ראש חודש הזה".

תמלול מלא

פרק ג מהלכות ברכות: ברכת המוציא לחם מן הארץ — ההיררכיה של ברכות לפי חשיבות המאכלים

הקדמה לשיעור

דובר 1:

אנחנו לומדים פרק ברמב"ם. אנחנו הולכים ללמוד את הפרק השלישי מהלכות ברכות. אנחנו הולכים כאן ללמוד על הברכה של המוציא לחם מן הארץ. לפני שנמשיך עם השיעור אני רוצה לדבר כמה מילים כך.

אז, אנחנו מקליטים את השיעור. השיעורים שלנו הם, אני יודע, בערך שעה, לפעמים קצר יותר, לפעמים ארוך יותר. אבל זה לוקח יותר זמן מזה. אני בא לכאן לר' יצחק כל יום, אנחנו משקיעים כמה שעות, מסתכלים מראש כמה שאנחנו יכולים, אנחנו שנינו אנשים עסוקים עם עוד הרבה מאוד עסקנות, תורנית ואישית. אבל משקיעים כוחות כדי להנות, כדי ללמוד. אני מבין כמובן שזה כדי שנלמד, כי ככה לומדים בהנאה. ושזה יהיה גם ללמוד זה לתת ללימוד יותר משמעות, זה גורם לנו ליהנות יותר, ואנחנו לוקחים את זה יותר ברצינות.

וברוך השם שהציבור נהנה מאוד. אני לא יודע על שיעור נוסף שהוא בפורמט הזה שחברותא שלומדת ביחד, ומי שרוצה יכול לבוא כאילו להצטרף, להתלוות איך שמתבשלים בלימוד, ולפעמים איך שמתווכחים בלימוד, ומחזקים אחד את השני, כדי שנוכל להמשיך.

זה רק חלק מהפעולות של ר' יצחק. לר' יצחק יש עוד נפלא עם שיעורים, שיעורי תורה, איך שהוא ממש מסביר ליהודים לדעת את ה' בצורה נפלאה. את השיעורים שלו כדאי להאזין, טעמו וראו כי טוב.

על כל פנים, לעניין, עכשיו הולכת להיות עכשיו קמפיין בשבוע הקרוב, קמפיין שנתי שמחזיק את זה שר' יצחק יוכל שנה שלמה לעסוק בהקלטת שיעורים, ללמד ליהודים, לסובב באזורים שונים לומר שיעורים, ושנוכל להמשיך עם השיעור.

אז, אני עצמי צריך להשיג כסף עבור בית המדרש, ור' יצחק צריך להשיג... ואני מזמין את כולכם, כמו שאנחנו חברותא לחברותא שלנו, אנחנו שלישי לחברותא, או מאה לחברותא, ברוך השם שהציבור מחזיק ואנחנו שומעים בחזרה פידבק. כך נהיה גם שותפים, כמו שאני עוזר לר' יצחק, וכמו שר' יצחק עוזר לכולכם והוא עוזר לעצמו בכך שהיום שלו יהיה מוקדש לתורה, אנחנו צריכים לתמוך בו שזה יוכל להמשיך, להיות שותפים. אני מבקש מכל אחד, אפשר להגיע לקמפיין, אפשר להגיע אלי, זה ר' יצחק, ולהיות מעורבים. אנחנו עכשיו כבר ברוך השם עלינו עם סכום גדול של כסף, עדיין חסר בין רבע מיליון, פחות או יותר, אבל בערך שם. זה מאוד חשוב שביט המדרש יוכל להמשיך, ומבקשים מכל אחד להצטרף.

שותף גדול של הקמפיין ושל השיעור הזה בכלל הוא הספונסר של השיעור, הרבני החסיד אוהב תורה, ר' יואל ורצברגר, ר' יואל עליבי, שהוא ממש עמוד התווך, ממנו ילמדו וכן יעשו.

דובר 2:

אומר הרמב"ם הקדוש... תודה, תודה. מסכימים. מדברים כאן דברים, מסכימים מאה אחוז. תמיד שלחנו את הלינק עם השם, וכל אחד, כמו שאנחנו מאזינים, שיאזינו לזה, ובסדר. כן, בואו נלמד, צריך ללמוד משהו. נדבר עוד רק מחר.

הקדמה: המבנה של ברכות לפי חשיבות

דובר 1:

בואו ניתן הקדמה קטנה. אז, הרמב"ם הולך לתת לנו כאן הלכות... אנחנו כבר למדנו הלכות ברכות, ברכת המזון. הרמב"ם כבר אמר לנו בתחילת הלכות ברכת המזון שהתורה רק אמרה שצריך לעשות ברכת המזון על פת, אחר אכילת מזון, הוא כבר אמר. זה מאוד ברור. המילה "מזון", מזון פירושו ארוחה עיקרית, אכילה. ואחר כך, מדברי חכמים נוספה שצריך לעשות ברכה על כל מאכל, לפני ולאחריו. בסדר.

עכשיו אנחנו הולכים ללמוד שיש ברכות אחרות על סוגים אחרים של מאכלים. אבל מה שלומדים הרבה הלכות זה ללמוד איך מבינים את זה? זה ללמוד את הדאורייתא מהדרבנן. כן, אז אני מתכוון כך, הדאורייתא היא שכאשר אדם אוכל את הסעודה העיקרית שלו, אז צריך אחר כך לברך. כי כך אומר הפסוק, "ואכלת" - כשאתה אוכל אוכל, "ושבעת" - אתה תהיה שבע, זה פירושו הסעודה העיקרית. אדם אוכל פעם אחת ביום סעודה עיקרית. יש אולי יותר מפעם אחת ביום שאוכלים, אבל הסעודה הגדולה שמדברים עליה היא בדרך כלל אחר הצהריים. ובואו נגיד אני לא זוכר את הברכה שלי, ואני רוצה לאכול יום. על כל פנים, איזו אכילה היא אכילה עיקרית באה תמיד עם לחם. עם הלחם באים דברים לפת בו את הפת. כך היה אופן הסעודה. כאשר אדם היה לו בשר - לא כל אחד יכול היה להרשות לעצמו תמיד בשר, היו צריכים לבדוק בשר - אכלו את הבשר עם פת. כך אנחנו רואים איך עושים פסח, כורך, כי כך היה סדר העולם.

אז על כל פנים, חז"ל הבינו שכאשר כתוב "ואכלת ושבעת", זה פירושו הסעודה העיקרית, כי זה כולל פת, וצריך לעשות את הברכה על הפת. הפת היא העיקר שעליו אנשים חיים. מלבד זה, יש עוד מאכלים שאנשים אוכלים, אבל גם חז"ל קבעו לפי החשיבות שלהם. משהו שהוא כמעט כמו פת, רק שאין לו את הפורמט שהוא העיקר לקביעות, זה לא ממש לחם, אבל זה גם מאותה משפחה, יש "בורא מיני מזונות". ואחר כך יש "אדמה" ו"העץ" לפירות וירקות, לדברים שגדלים.

ההיררכיה של ברכות

ומעניין ש"המוציא לחם מן הארץ" אומר בעצם כך: "תודה לבורא שמוציא את הלחם", שזה הדבר החשוב ביותר שעליו אנשים חיים. מה זה קשור לברכה האישית שלי? "בורא מיני מזונות" זה כבר על החברה, שמלבד פת יש עוד אופן איך לאכול בצד. אדם לא רוצה עכשיו ממש לאכול את הפת המלאה, אבל הוא רוצה לאכול קצת מזונות, בייגל, אני יודע, הוא רוצה לאכול שם משהו קצת מזונות שגם משביע, אבל זה לא אותה רמה. מה זה "בורא מיני מזונות"? "שהכל נהיה בדברו" מודים כבר על השפע, יש דברים שלא חסרים.

וגם הברכה האחרונה היא כך. כל הנוסח הארוך איך מודים לקב"ה על המזון, ומבקשים על ארץ וירושלים, כל הדברים האלה, מבקשים ומודים על הדברים החשובים ביותר, זה על הסעודה הגדולה כשאדם אוכל לשובע, זה העיקר שמחזיק אדם בחיים. ויוצא ש"בורא מיני מזונות" הוא כמעט באותה רמה, החכמים, זה אמנם לא בזה אמרו שצריך לעשות ברכה.

אבל על זה יש ברכה שהיא אחרת, שהיא לא "על המחיה". על לחם יש ברכת המזון, שהיא ברכה ארוכה. על חמשת המינים יש "על המחיה", שהיא ברכה קצרה. ועל הדברים האחרים יש "בורא נפשות", שהיא ברכה קצרה עוד יותר.

שבע, הוא שבע אבל לא "ואכלת", אין לו חשיבות.

דובר 1:

זה דבר מעניין. לא, כי אתה יכול לומר לי כך, שכאשר אדם, בואו נגיד אדם שאמנם לא אוכל, יש לו דרך אכילה שהוא אוכל עשר פעמים ביום וממשיך לאכול דברים קטנים, כזה נשנש. אתה יכול לומר שהוא אמנם אף פעם אין לו קביעות סעודה, הוא גם לא נהנה כל כך מהאוכל, הוא תמיד כל הזמן מוודא שלא להיות רעב. אבל אם למישהו יש כן קביעות סעודה מלאה של הרבה מיני בשר, למה לא תגיד שזו הסעודה העיקרית שלו?

דובר 2:

העיקר הוא, צריך להבין את טעם הקרא. מה התורה רוצה, כך סתם הכרת הטוב על הבריאות שלך, על הרווחה שלך, שתאכל קביעות סעודה.

דובר 1:

זה דבר קשה לומר, למה לא נגיד שהדבר יהיה בכלל בקביעות סעודה, מה שזה לא יהיה קביעות סעודה?

דובר 2:

כך כולם למדו אבל שהנחתום פירושו לא רק קביעות סעודה, זה פירושו דווקא חמשת המינים. גם קביעות סעודה, גם קביעות סעודה, אתה רואה גם אפילו היום, כן?

ברכת חמשת מיני דגן: קביעות סעודה, שלושה שלבים, וההבדל בין פת ולחם

דיון: קביעות סעודה והחשיבות של חמשת המינים

דובר 1:

יש רעיון מסוים של חשיבות. למה? כי הוא אוכל אמנם כי הוא עושה ברכה לעצמו. אין לו סעודה. הוא שבע מנשנושים. אוקיי, הוא לא אכל שום סעודה. מה אעשה? הוא לא שבע, הוא שבע אבל לא באכילה. זו לא אכילה חשובה.

דובר 2:

לא, כי אתה יכול לומר לי כך, שכאשר אדם, בואו נגיד אדם שאמנם לא אוכל, יש לו דרך אכילה שהוא אוכל עשר פעמים ביום וממשיך לאכול דברים קטנים, כזה נשנש. אתה יכול לומר שהוא לא קובע שום סעודה, הוא גם לא נהנה כל כך מהאוכל, הוא תמיד כל הזמן מוודא שלא להיות רעב. אבל אם למישהו יש כן קביעות סעודה מלאה של הרבה מיני בשר, למה לא תגיד שזו הסעודה העיקרית שלו?

העיקר הוא, צריך להבין את הטעם בקרא, מה התורה רוצה שזה יהיה קרוב לטובה על הבריאות שלך, על הרווחה שלך, שתאכל קביעות סעודה. זה דבר קשה. למה לא נגיד שהדבר יהיה בכלל בקביעות סעודה, מה שזה לא יהיה קביעות סעודה?

דובר 1:

ההלכה למעשה למדה אבל שאכילה פירושה לא רק קביעות סעודה, זה פירושו דווקא חמשת המינים. כי גם בקביעות סעודה, אתה רואה גם אפילו היום, כן? גם בקביעות סעודה יש מעין נורמות חברתיות, כמו הלכות תרבותיות. סעודה באה עם מפה, בואו נגיד. במסעדה, כל פעם זה בא עם מפה, עם משהו כזה מפות. בלי זה לא נקרא סעודה.

אבל אני יכול לזלזל שקית שלמה של צ'יפס ולהיות שבע. לא אכלת שום סעודה. אבל יש בזה שיעור, ואין בזה שיעור. בטח שיש קשר לעדות שאתה ישבת ואכלת. אני לא אומר שהשיבה עושה את הסעודה, אבל אני אומר, אני אוציא את הספרים שלא נשאל לומר שאולי היום המנהג הוא שאף אחד לא אוכל שום סעודה. זה אמנם פטור מהדאורייתא. מה אעשה? אתה תאכל סעודה, תהיה חייב. אפשר לטעון אחרת, אבל אני אומר, אוקיי, בואו נלמד הלאה.

הלכה ג: חמשת מיני דגן – שלושה שמות, שלושה שלבים

פירוש "בורא נפשות"

הברכה של "בורא נפשות" היא ברכה שאומרים על דברים שאינם כל כך חשובים לחיים. למשל, תפוח. אף אחד לא מת כי לא היה לו תפוח. אבל הקב"ה ברא תפוחים כי הוא רצה לתת לנו עוד הנאה.

הברכה "בורא נפשות רבות וחסרונן" פירושה שהקב"ה ברא הרבה דברים שאינם חשובים לחיים, אבל הוא ברא אותם כי הוא רצה לתת לנו עוד הנאה. זה מראה שהקב"ה אינו בורא קפדן, אלא הוא בורא טוב שנותן לנו הרבה שפע.

דיון: מדוע דווקא פת – האם זו גזירת הכתוב?

דובר 1:

הרבה מההלכות הולכות להבין מה פירוש "פת". כי צריך להיות איזשהו פת מסוים. אז בואו קודם נחזור. אוקיי, אז כדי ל... הפרק "היו צולין" ברכות אמרו, יכול להיות שאפילו לא צריך לכתוב את הדברים האחרים. אז כאילו, אבל אני חושב שאנחנו קצת תקועים, כי כאן יש גם את ההלכות של ברכת המזון במובן מסוים. במילים אחרות, קודם למדנו שבתורה כתוב שצריך לברך ברכת המזון. לא למדנו על מה מברכים ברכת המזון. למדנו שהחכמים הוסיפו שעל כל דבר צריך לעשות ברכה, גם אמרו באופן כללי. עכשיו צריך להיכנס ולומר איזו ברכה. וחלק מהברכות יכול להיות דאורייתא, שזה לכאורה לא קשור, צריך לדעת אם זה שייך מן האכילה. כלומר, אנחנו הולכים עכשיו ללמוד על אילו דברים, על אילו מאכלים עושים אילו ברכות. חלק מהם הם דאורייתא, כלומר, על פת הברכה היא דאורייתא. דרך אגב, יכול להיות שלמשל מישהו אוכל מזונות והוא ניזון מזה והוא שבע מזה, גם דאורייתא. אבל הוא לא הולך לעשות שום נוסח דאורייתא, זה נכון.

דובר 2:

יכול להיות ש... לא, אתה אומר דבר מאוד מעניין, שכאשר מישהו... כשמורידים מין, בואו נגיד יש מין שישי שאינו מחמשת המינים, ומורידים אותו מהקטגוריה, זה עדיין לא אומר שהחיוב הוא פחות, זה רק שהברכה היא ברכה אחרת. והוא עושה ברכה נוספת על קביעות סעודה. לא רק ברכה נוספת, אפילו הוא עשה על זה בורא נפשות או על המחיה, יכול גם להיות שהוא צריך לעשות על המחיה, כי זה ספק דאורייתא.

דובר 1:

צריך לחשוב, כשאנחנו לומדים ש"ואכלת" פירושו לחם, כי כך כתוב הרבה פעמים בתורה "אכל לחם" או "באכלכם לחם", אומרים החכמים "ואכלת ושבעת" - על איזו אכילה מדברים כאן? אכילה של שביעה היא דווקא לחם. זה רק לחם, ומשהו אחר עומד באכילה, רק כבר הפסק, רואים כבר שנהיית שבע.

דובר 2:

בטח יש דבר מעניין לומר שזו גזירת הכתוב שזה חייב להיות פת.

דובר 1:

לא, כי זו גזירת הכתוב, לכן שאדם שבע, שיכול להיות שמכיוון שרוב אכילה של אנשים היא פת, או הייתה פת, קבעו זאת החכמים.

דובר 2:

אני לא מאמין שזו גזירת הכתוב, כי בטח יש שני דינים. אפילו עוד נגיע אולי בקרוב לחשוב מה זה היום שרוב אנשים, אני למשל, לא אוכלים שום לחם שבוע שלם, רק בשבת עושים ברכה על החלה. אבל אפילו לפני הבעיה הזו, אפילו בזמן חכמים, קרה שאדם לא אוכל שום פת, אוכל רק דגים, אני יודע מה היום. אבל אין לזה שום חשיבות מסוימת.

דובר 1:

יש את הרעיון של חשיבות, פת היא...

דובר 2:

הוא אוכל אמנם ברכה לעצמו, הוא לא סעודה, הוא לא שבע, הוא שבע מנשנושים. אוקיי, הוא לא אכל שום סעודה, מה רוצים לעשות? הוא לא

כן, טוב. כי פת ולחם... תבואה ודגן הם דברים שעומדים בחומש, כן? תבואה או דגן. למה צריך כאן ללכת? אבל למה יש לחם? למה קוראים לזה פת, לא לחם?

דובר 1:

כן, לכאורה לחם פירושו בתורה... גם לחם בתורה יכול לפרש יותר מזה. לחם, לפעמים אומר לנו רש"י שלחם פירושו סעודה בכלליות, כן?

דובר 2:

לא, זה לחם, לחם, כן.

דובר 1:

אה, לא מתכוונים דווקא ללחם פת. אולי בגלל זה. פת היא מילה של חז"ל שפירושה דווקא פת. המילה לחם בתורה יכולה לפרש אכילה. יכול להיות שהוא הלך לאכול פת, וזה יפרש שהוא קבע סעודה. פת היא... לחם פירושו כנראה כן לחם, אבל זה נעשה סוג של דוגמה...

דובר 2:

יכול להיות, אבל למעשה, למעשה, בגמרא מביא הרי לחם, והוא אומר הרי המוציא לחם מן הארץ. הגמרא אומרת הרי שזה יכול לפרש אישה.

דובר 1:

לא, זו ממש דרשה, "וקימו לחם אשר אוכל". אבל אין לי דרשה, יכול להיות שזה פשוט פשוט, אבל אולי זה יותר כמו שעומד שם הלאה. אבל לחם זה לא אותו דבר כמו פת? שלחם פירושו לחם?

דובר 2:

לא, אני לא יודע, אולי במקור, אבל למעשה בפסוק... אבל אי אפשר לומר שהמוציא לחם מן הארץ... אי אפשר לומר לחם שזה לא פת. אבל אם אומרים את המילה לחם, זה אולי פירושו יותר דברים מפת, וכשאומרים פת פת פירושה תרגום לחם.

חקירה: פת בלשון המקרא – חתיכה או לחם שלם?

דובר 1:

אבל לשון המקרא היא פת שתיים, כי זה "תת פת". ה"תת פת"...

דובר 2:

לא, פת עומד גם בתורה, בדניאל, "פת בג המלך", כן?

דובר 1:

אה, "פת בג המלך". פתאום, כן, פתאום, פת עומד ב... "פתאום יבוא". דניאל הוא אמנם ארמית, זו מילה ארמית. אבל אחר כך, בספרים עומד "פתאום יבוא האדון אל היכלו", לא עומד?

דובר 2:

אה, "פתאום יבוא האדון אל היכלו", כן, כן. אני חושב... פת עומד כן בתורה, לא בחומש, אבל ב... פת עומד כן, "ואקחה פת לחם". רואה את זה כאן, פת לחם? מה זה פת לחם? האם זה כמות לחם?

דובר 1:

מה זה שאתה אומר פתאום פירושו? לעשות מהלחם חור, ככה?

דובר 2:

לא, לא זה הפירוש. לא ברור. אנחנו צריכים לדעת מה פת פירושו. פת לחם... עומד פעם אחת בתורה פת לחם, אצל אברהם אבינו. הוא אומר, עומד גם מיד אחר כך המילה "סעודו", כמו שביעה. שפת לחם הוא מה שמביא שביעה. אבל למה עומד פת לחם?

פת לחם הוא באמת מוזר. גיליתי עכשיו מילה בחומש שלא ידעתי שעומדת, פת לחם. חשבתי שעומדות שתי המילים, או פת או לחם, לא אותו דבר. נראה שלא. אה, יכול להיות שבחומש פת פירושו חתיכה, כמו "פותח את ידך"?

דובר 1:

דובר 1:

ראיתי, בואו נגיד אחרי שתי ההלכות הראשונות, ראיתי שהרמב"ם עושה מעשה יפה מאוד, חלוקה יפה מאוד של תחילת הנושא של חמשת מיני דגן, כן?

דובר 2:

לא, אני מתכוון שההקדמה, בואו נלמד את זה הלאה.

דובר 1:

קודם, חמשת מינים, חמשת מינים הינם, יש חמישה מיני דגן. חמישה מיני... איך אומרים דגן בידיש?

דובר 2:

לא, הרמב"ם אומר חמשת מינים, ואחר כך הוא הולך לומר, אלה נקראים תבואה דגן פת. ודגן אינו אחד מהם. אוקיי. הוא הולך לומר.

דובר 1:

אז, מינים...

דובר 2:

לא, לא, חמשת המינים. יש חמישה מינים שגדלים. חמישה מינים, הוא לא אומר כלום. חמישה מינים דברים שגדלים. חייטים שזה חיטה, שעורים זה שעורה, וכוסמין, שיבולת שועל, ושיפון. יש הרבה שיטות מה הם במינים של היום, בהשוואה למינים של היום. מה שהציבור מקבל זה פחות או יותר שכוסמין זה כוסמת, שיבולת שועל זה שיבולת שועל, ושיפון זה כוסמת, אני מתכוון שזה הדבר האחר, שיפון. אלה עניינים מאוחרים יותר. יש הרבה מחלוקות, אבל כך נוהגים למעשה. זה הגיוני, כי הם מייצרים דברים שדומים מאוד ללחם.

זה הכלל. וכתוב ברמב"ם, כן, שהכוסמין הן ממין החייטים, ושיבולת שועל והשיפון הן ממין השעורים. הרמב"ם מתכוון לשאלה שאמרנו עכשיו, איך יודעים אם שיבולת שועל היא זה? תדע, אם זה נראה דומה וזה ממין, זה זה. אוקיי.

שלושת השלבים: תבואה, דגן, פת

דובר 1:

עכשיו, לחמשת המינים יש שלושה דברים. זה כך, כי למעשה אפשר גם לומר שיש שני מינים, חייטים ושעורים, כי כוסמין והם הם הילדים שלהם, זה כמו אבות ותולדות כבר. אומר הרמב"ם, לחמשת המינים יש שלושה שמות, שלושה צעדים, שלושה שלבים.

אני רוצה הרמב"ם אומר לנו כאן, כי הרמב"ם הולך לחזור הרבה מאוד פעמים לשני דברים חשובים. אנחנו הולכים להיפגש בהלכות תרומות ומעשרות, ובהלכות חמץ ומצה. בפרק עצמו הולכים ללמוד הרבה על תבואה, על דגן, ועל פת.

חמשת מינים אלו, יודע איך הוא עושה כך בהלכות אישות, הוא אומר כל מיני שמות, אילנות, זה, זה, ההוא, אחר כך הוא הולך לומר את ההלכות שלהם. כן, שם זה ממש פרק שלם, אבל זו הקדמה לפרק, ואולי גם לדברים נוספים.

ברכות על חמשת מיני דגן

הלכה ג: שלבי התפתחות הדגן ושמותיהם

חמשת מינים אלו כשהן שיבולות נקראין תבואה בכל מקום, כשהם עדיין בשיבולות. ואחר שדושיין אותן וזורין אותן, מפרידים אותם מהשיבולות, נקראין דגן. כמו שהפרק היה "חמשת מיני דגן", או "בחמשת מיני דגן", כן. אבל הרמב"ם מדייק שלא לומר, כי דגן פירושו דווקא בשלב מסוים נקרא דגן, כן. וכשטוחנין אותן ועושיין מהן קמח, כשטוחנים אותם, ואופין אותן, עושים בצק מהקמח ואופים אותן, אז נקרא פת.

דיון: ההבדל בין פת ללחם בלשון המקרא ובלשון חכמים

דובר 2:

העולם מוציא" היה בליעה, לא היה יוצא טוב, עשו "המוציא". הגמרא אומרת שבצעם "מוציא" פירושו, אפשר לומר שניהם. כן, לגמרא יש איזה שיחה על זה, ש"המוציא" בוודאי טוב, ו"מוציא" הוא שאלה.

הלכה ג (המשך): דגן מבושל – דייסא ושליקא

דובר 1:

עכשיו אומר הרמב"ם, מה קורה אם אכלו את אותו דבר מחמשת מיני דגן, אבל לא אפו? הרמב"ם אמר "באופן הנעשה ונקרא פת". מה קורה כשעושים את הקמח, אבל עושים איתו משהו אחר, מבשלים אותו? כמו שעושים מעיסה וקורין לה דייסא. בישלו את הדגן, לקחו את פירוורי הדגן, הגרעינים, כן, עשו סוג של דייסה, בישלו את התבואה, שליקא כמו שהיא, בישלו בלי תוספות אחרות. מבושל פירושו בדרך כלל עם משהו. שלוק פירושו מבושל במים, רגיל. אז זה אמנם מין הדגן, אבל מאחר שלא עשו פת זה לא נקרא לחם, והברכה בורא פרי האדמה, כמו ירקות אחרים, כמו דברים אחרים שנלמד אחר כך, שדבר שגדל, עושים בורא פרי האדמה. אותו מין לגמרי, המין הוא רק כשעשו את הפת.

ברכות על דגן: מתבואה עד מעשה קדירה

הלכה ג (המשך) – ברכה על תבואה מבושלת (שלוק כמות שהיא)

דובר 1:

כן, עשו סוג של דייסה, בישלו את התבואה שלוק כמות שהיא, מבושל בלי תוספות אחרות, כלומר, מבשלים בדרך כלל עם משהו. שלוק פירושו מבושל במים, רגיל. אז זה אמנם מין דגן, אבל מאחר שלא עשו פת, זה לא נקרא לחם, והברכה בורא פרי האדמה, כמו ירקות אחרים, כמו דברים אחרים שנלמד אחר כך, שדבר שגדל, אפילו אותו מין לגמרי, המין הוא הרי אותו דבר, עשו לחם. לא, הלחם הוא המין שהוסיפו לזה את כל החכמות האנושיות של עשיית לחם. אם לקחו אותו כמות שהיא מהאדמה ובישלו, טוב מאוד, אז זה לא לחם, אז זה דגן רגיל, אז זה אדמה.

קורה, אנשים לא תמיד יודעים כך, יש דגנים באמת כאלה, יש דברים אחרים שעושים משיבולת שועל או מדברים שלא אפויים, גרנולה וסוגים כאלה של דברים. אז זה אפוי, אבל יש מה שעושים שלא, חטיפים כאלה, אז צריך לעשות אדמה. טוב מאוד.

ברכה על קמח

אכל קמח, אז הוא גם הולך לפי הסדר, מה קורה לא דגן, זה כבר היה קמח, טחנו אותו אבל עדיין לא אפו. ואז, זה בכלל לא הדרך של בני אדם לאכול, מברך עליו שהכל, מהסיבה כי זה לא נקרא, זה כלום, זה עדיין לא לחם וזה כבר לא ירק. מדברים באופן שאפשר לאכול אותו איכשהו, כי אם אדם אוכל סתם אבקה, לכאורה אין בכלל על זה ברכה, זה לא נקרא אכילה. אבל מוסיפים סוכר, עם סוכר וחלב, אני יכול לעשות מזה משהו לאכול. אם עושים משהו מזה, אוקיי, שהכל, מברך עליו שהכל.

דובר 2:

לא, הבנתי שזה לא הדרך לאכול הוא הסיבה למה לא עושים יותר ברכה חשובה. זה היה מפתיע אותי.

דובר 1:

אני לא יודע, כך עומד כאן? זה לא דגן, כל דבר, כל ירק שלוקחים, כל פרי שלוקחים, זה לא לחם, כל פרי שטחון ומאבד את צורת הפרי, ועושים מזה שהכל. לא רק בדגן, אפילו דגן. דגן שאינו לחם הוא בעצם כמו כל דבר אחר שגדל מהאדמה. זו בעצם ההלכה כאן. זה מעניין, פשוט שהתבואה היא אדמה, אבל מאבדים אפילו את האדמה כשזה נעשה שהכל, ואחר כך זה נעשה המוציא. זו ירידה לצורך עליה שהוא עובר. תורה לסעודה שלישית. אומר הרמב"ם הלאה, אוכל פת... אה, למדנו את זה. כן. אומר הרמב"ם הלאה.

כאן הוא רוצה לומר שזה תלוי, שיש סוג קמח שעושים כן אדמה, אם יש בו פתיתים הראויים לאכילה. הרמב"ם מדבר בקיצור. אה, אם אין לו את

לא, אנחנו אומרים פת לחם, חתיכת לחם. כמו... הרי יש "פרס כדי אכילת פרס". פרס פירושו גם חתיכה, וזה פירושו גם פרוסת לחם. נעשה שפרוסה היא חתיכה.

דובר 2:

טוב מאוד, אולי פרס הוא לשון חלה, שאותה חתכו הכי הרבה לפרוסות, וקראו לזה כך. טוב מאוד. הסתכלתי, בחומש עומד פת לחם, "פוסו אותה פתים", פת לחם עוד איפשהו, ובספר שמואל, פת לחם, פת לחם. אבל בספר שמואל מתחיל לעמוד פת לבד, "מה פתאו". גם יכול להיות עם פירוורים. כמעט בכל מקום פת עם לחם, "פת חרבה". מה עם הפסוק "משליך קרחו כפתים"?

דובר 1:

לא, כש"פוסס אותה פתים" זה תמיד אחרת. פתים פירושו פירוורים, פרוסות, חתיכות. כאן עומד "פת חרבה", "פתחו ואכלו", "פת לחם". בדרך כלל עומד באמת פת לחם. וכאן עומד "פתאום פתא". אה, רגע, אולי גם כאן בפסוק, "פתאום פתא" לא התכוון ללחם. מחזיקים באמצע לחם. אתה אוכל את הלחם, אתה לוקח חתיכת לחם, זה היה דין כאן בחומש. אז פת תרגומו חתיכה.

דובר 2:

הפת היא החתוכה. החתיכה שחתכו נעשית עכשיו פת. מאוד מעניין. מזה נעשה המציאות של פת, חותכים חתיכה.

דובר 1:

אבל בלשון חכמים בוודאי פת פירושו הלחם השלם.

דובר 2:

אז אולי זה באמת ההבדל. בחומש פת פירושו חתיכה תמיד. חתיכה, בדרך כלל חתיכת לחם. יש, כן, "משליך קרחו כפתים", זה משל. הקב"ה עושה את השלג כמו חתיכה, כאילו חתיכת לחם. או במנחה, אולי זה לא ממש לחם. אבל באופן כללי פירושו חתיכה. אבל אצל חכמים, פת תרגומו לחם. באמת מעניין.

הלכה ג (המשך): ברכת המוציא על פת

דובר 1:

אז הוא חוזר להלכתו. זה בדיוק דבר חדש, אף אחד לא ידע. אוקיי, אז הרמב"ם חוזר להלכתו, והפת הנעשית מאחד מחמשת המינים – הפת שעושים מאחד מחמשת המינים שבהם התחיל ההלכה – היא הנקראת פת בכל מקום, ולא הבאים. עומד בכל מקום בלשון חכמים "פת". לא עומד בשום מקום "פת שעורים" או "פת הבא בכיסנין" או "פת דוחן". פירושו פת מאחד מחמשת מיני דגן.

כן, עכשיו מה ההלכה של הרמב"ם? מה ההלכה? אומר הרמב"ם, האוכל פת חייב לברך לפניו "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם", צריך להיות שם ומלכות בברכות, "המוציא לחם מן הארץ". זו ברכה מאוד יפה. הקב"ה שמוציא, שעשה כוח בארץ שתוציא, שתצמיח לחם.

חידוש: המוציא לחם מן הארץ – שילוב של טבע ושכל

דובר 2:

כן, אבל הרעיון מאוד מעניין, כי לחם הוא בדיוק הדבר שלא בא מן הארץ. מן הארץ גדל דגן, תבואה, ובני אדם לוקחים את זה, הם דשים, טוחנים, עושים לחם. על זה אומרים שהקב"ה נתן לבני אדם את השכל, שיכניסו את כל הסדר. זה אומר שלחם הוא שילוב של הארץ, אבל גם של החכמה האלוקית, של השכל שאדם יכול להיות לו לעשות לחם, להתקדם.

ושניהם הם כוחות הקב"ה, ושניהם אנו מייחסים לקב"ה.

דובר 1:

ראיתי שהרמב"ם ועוד אחד מתקנים את ה"ה". לא עומד "הבורא" או "שהכל". הם אומרים שעל כל פנים זה חשוב, כי "עולם מוציא" היה בעיה. הרמב"ם דיבר בקריאת שמע, שכשיש שתי אותיות זו אחר זו, "אלקינו מלך

ואתה מכניס בזה קמח, זה נעשה בורא מיני מזונות. טוב מאוד. אבל הרמב"ם הולך לומר עכשיו את התנאי לכך. הרמב"ם אומר תבשיל כזה שיש בו מעט חמשת מינים, אז בא עכשיו בורא מיני מזונות. אף על פי שהתבשיל עצמו היינו רוצים לכאורה לומר לעשות שהכל, למשל מרק שעשוי מ, אני יודע, בדרך כלל ממים ומבשר ודברים שהם שהכל, צ'ולנט. אבל כי מתחילים להכניס לתוכו כנידלך עם דברים, לוקשן זה נעשה גרשן, והצ'ולנט זה נעשה מזונות.

וזהו שאמרו אם היה עושה מין חשוב עליו לא יוצא טפלה, שהמין מחמשת המינים, כלומר השעורה שהוא מכניס לתוך הצ'ולנט היא מאוד חשובה, היא עיקר של הצ'ולנט. אבל אם היה מין חמשת מינים שעירב טפלה, זה רק טפל, הכניסו אותו רק כטפל, כדבר צדדי, לא כמרכיב עיקרי. זה מה שטפל פירושו, אינו מברך אלא על העיקר, עושים על העיקר, על מה שהעיקר היה, והוא למשל שהכל, אם העיקר הוא מים ובשר, ופותר את הטפלה.

תרגום לעברית

אומר הרמ"א, וזה כלל בברכות, זה כלל לא רק בעניין הספציפי של בורא מיני מזונות שמכניסים לתבשיל, אלא זה כלל כללי, אז כל שיש עיקר ועמו טפלה, כשאוכלים דבר שהוא עיקר האכילה, ועם עיקר האכילה באה טפלה, מברך על העיקר, עושים את הברכה על הדבר העיקרי שאוכלים, ופותר את הטפלה. הוא הולך להסביר. בין שאוכל הטפלה מעורבת עם העיקר, בין אם הוא אוכל את שניהם בבת אחת, הטפל והעיקר מעורבים כמו סנדוויץ'. זה נעשה, אפילו יותר מסנדוויץ', הכל היה קודם בצק, זה התערב, זה נעשה עוגה אחת. בין שאינו מעורב, אפילו אם הוא אוכל את זה בנפרד לגמרי. בכלל לא. אפילו לא סנדוויץ', אפילו אוכלים את זה לגמרי בנפרד, העולם לא תופס. אני לא יודע, זה החילוק. אני אפילו לא יודע אף דבר אחד שמסביר למה. תירוצים שונים שיש, אבל כך זה, נכון? אפילו זה בכלל לא מעורב.

הלכה ו — טפלה מעורבת: מה זה "טפל"?

אז הרמב"ם אומר, "תפלה המעורבת". מה פירוש טפלה שמעורבת? אומר הרמב"ם, "לפת או כרוב שבישלו, ומעט קמח של חמשת המינים נתן לתוכן כדי לדבוק". אדם בישל צננון או כרוב, הוא הכניס קמח של חמשת המינים, אבל הסיבה שהוא הכניס את זה היא "כדי לדבוק", זה כדי לעשות שיהיה סמיך, שיידבק, שיהיה... הוא שם את זה רק בשביל המרקם. "אינו מברך עליו בורא מיני מזונות, שהלפת הוא העיקר, והקמח טפל לו". הוא לא עושה בורא מיני מזונות, כי הצננון הוא העיקר, הדבר שהוא בישל, הירק, מה שזה לא יהיה, הוא העיקר, והקמח הוא טפל. כמו שאנחנו אומרים, שמים את זה הרבה פעמים בשביל מרקם, שיהיה קצת קשה. הוא לא רוצה כאן לאכול קמח, הוא רוצה לאכול צננון, והקמח משמש אותו כאן בשביל...

טוב מאוד. זה בגלל שהפוסקים מאוד מבולבלים לגבי זה. אבל התירוץ מאוד פשוט. שואלים אדם, אתה רוצה לאכול קצת מזונות עכשיו? לא, אתה רוצה לאכול ירקות. ירק טוב בא עם קצת קמח. אבל אצל החולנט, למשל, שואלים אותו, מה אתה רוצה לאכול? הוא רוצה לאכול חולנט. ממה עשוי חולנט? קצת קמח, קצת זה, קצת זה. זה שונה, נכון?

נכון. נגיד למשל, אדם אוכל סלט, ויש שם קצת קרוטונים. הוא רוצה עכשיו לאכול סלט ממש, כי בדרך כלל אדם אוכל סלט כי הוא לא רוצה לאכול פחמימות, כי זה בריא וכו'. ואנשים חושבים שסלט שיש בו קצת... חתיכת לחם קטנה, הוא הוסיף טעם. אוקיי, נגיד יש כאן טעם. אבל נגיד, זה טפל. מה פירוש טפל? בואו נראה. אוקיי, נראה כבר.

הגדרת הרמב"ם של טפל

אה, "שכל מה שמערבין אותו", אומר הרמב"ם כך, כן, ברור. "שכל מה שמערבין אותו כדי לדבק, או כדי ליתן ריח, או כדי לצבוע את התבשיל, הרי הוא טפל. אבל אם עירב כדי ליתן טעם בתערובת, הרי הוא עיקר". זה ממש טפל. אבל אם ערבו כדי לתת טעם, אז זה כן העיקר.

הצורה... אה, אדמה... משהו לא. אוקיי, בואו נראה הלאה.

הלכה ז — קמח שקלאו ועירבו (קמח קלוי מעורב בנוזל)

מה קורה? לא בישלו דגן רגיל, אלא לקחו קמח ובישלו אותו בדרכים אחרות. לא עשו פת, עשו כך: קמח של אחד מחמשת המינים שקלאו, קלו אותו. איך זה נקרא? "לחם וקלוי וכרמל", כן, קלי זה זה, קמח קלוי. ואחר כך, ערבו במים או בשאר משקין. זה איזו דייסה, או איזו קמח, סוג כזה של דבר. אם הוא עבה כדי שיהא ראוי לאכילה ולא עבה עד שיהא גס, אם זה היה עשוי כמו בצק, עשוי מתערובת, ולא שתו אותו, אלא ההבדל הוא אם אוכלים אותו בכף או בכוס. אז טוב מאוד. מברך עליו בתחילה בורא מיני מזונות. דבר כמו שאתה אומר קמח שאוכלים בכף, עושים על זה בורא מיני מזונות. ואם הוא רך כדי שיהא ראוי לשתייה, אם זה כל כך נוזלי שאפשר לשתות אותו כמו משקה, מברך עליו בתחילה שהכל ולבסוף בורא נפשות.

דיון: שייקים וההבדל בין אכילה לשתיה

זה מאוד מעניין. שייק, אם משהו... לא, תחשוב על קמח. אם למישהו יש קמח סמיך שאוכלים בכף, זו ברכת בורא מיני מזונות. אם זה מאוד מימי עם הרבה חלב ואפשר לשתות אותו מכוס, זה יהיה שהכל ובורא נפשות. כך הייתי אומר, על כל פנים. צריך עדיין לראות מה הפוסקים אומרים.

אם עושים שייק, אנשים עושים היום שייקים, טוחנים משהו, זה יכול להיות מאיזה דבר מזונות, עושים שהכל, כי זה משקה.

הלכה ד (המשך) — מעשה קדירה

קמח של אחד מחמשת המינים שבישלו בקדירה. מה קורה בדרך אחרת שעשו עם הקמח, בישלו אותו בסיר. בין לבדו בין שערבו עם דברים אחרים. כגון, בין לבד, את הקמח לבד בישלו, אחרת מקודם ששלו, זה גם מבושל רגיל, אבל באותו זמן היה עם הדגן. כאן עושים את זה עם הקמח. אה, קודם גם עם הקמח? לא, קודם הוא אמר את זה... אה, אם דגן שלוק, שלוק עד שיתמער. וזה שלוק, גם שלוק, אבל זה קמח.

וכן בדברים אחרים, כגון לביבות, כמו הלביבות שלנו, לביבות, שזה קמח עם, נניח, עם מעט חלב. וכן הדגן שחלקו או כתשו ובישלו בקדירה, לקחו חתיכת בצל, לקחו את הדגן, אחר כך טחנו אותו, וחתכו אותו, או בדרכים אחרות, עשו מזה דייסה ובישלו בסיר. אומר, כגון, הוא קורא לזה כמו סוגים, אני מתכוון, הוא קורא לזה, נראה לי כמו קמח, גריסים, גרעיני שעורה, אני לא יודע בדיוק על מה הוא מדבר מאחד מהדברים.

בכל אופן, כל אלו נקראו מעשה קדירה, זה נקרא מעשה קדירה, פירושו דגן שבמקום לעשות ממנו פת, עשו ממנו מעשה קדירה. מה ההלכה עם זה? וכן כל תבשיל שיש בו אחד מחמשת המינים, דבר אחר, דבר שהוא תבשיל ממש, נניח מרק, שהכניסו לתוכו מעט מחמשת המינים. ועל זה כבר אין הבדל מה הכניסו, אפילו הכניסו פת, אבל זה רק חלק בתבשיל, זה רק מעורב בתבשיל, כל אלו מברך עליה בורא מיני מזונות.

כלומר, קמח הרי כבר לא... אדמה כבר לא עושים עליו. ויוצא, נראה שזה יותר חשוב משהכל, כי האכילה עשתה מזה דבר רגיל. זה שעושים רק שהכל על קמח הוא רק כשזה סתם, אוכלים קמח לבד, אין לזה מעמד, אין לזה כלום, אני לא יודע מה זה. אבל כאן עשו מזה מרק, מעשה קדירה.

ובכלל, כל הדברים האלה שיכולים לתת שובע, זה שובע מלא, זה תזונה מלאה לאדם, כי זה לא שהכל שהיינו עושים על חטיף, סנאק. אבל פת זה כבר לא, המוציא אי אפשר כבר לעשות, עושים בורא מיני מזונות.

הלכה ה — עיקר וטפל בחמשת המינים

אומר הרמב"ם הלאה, במה דברים אמורים, על הדבר שדיברנו עכשיו על אלה שעברו. זה הכלל, כאילו הרמב"ם איך קוראים לזה? אה, אה, אה. כן, מבין? נכון? כן, אם עושים מרק מזונות או משהו כזה, זה מזונות. זו ההלכה שעומדת כאן, כן? נכון? כן. עצור רגע.

הרמב"ם אמר כאן, זו ההלכה כאילו שאומרת, העולם קורא לזה ההלכה שדגן, שדגן חמשת המינים לא נעשה טפל. כאילו אפילו אתה עושה דבר אחר

דובר 1: גם תגיד, לא עושים בורא מיני מזונות.

דובר 2: בוודאי עושים בורא מיני מזונות.

דובר 1: לא, פעם אחת. מה זה הדבק?

דובר 2: כן, טוב מאוד. שוב, בואו זו לא שאלה, כי כאן מרגישים ממש רק את הדבש. אבל כשהרמב"ם אומר **ערב כדי ליתן טעם בתערובת**... דבר שיש לו כמה טעמים כך... זו לא שאלה...

היסוד של עיקר וטפל – לא שתי ברכות

דובר 2: בואו נבין איזו שאלה מדברים כאן? לא מדברים על שאלה שצריך לעשות שתי ברכות. זו לא השאלה. יודע מה השאלה כאן? זה משהו אחר. כשזה מעורב, אי אפשר לעשות שתי ברכות על דבר מעורב. אפשר רק לעשות ברכה אחת עליו. הרעיון של לעשות שתי ברכות על דבר אחד זה... אין דרך. לא על זה הרמב"ם מדבר כאן. הוא עושה ברכה אחת.

עכשיו איזו ברכה עושים על העיקר ולא על הטפל. עכשיו קמח או דגן הוא תמיד העיקר. למה הוא תמיד העיקר? כי הוא עוגייה! מה זה עוגייה? הוא לא דבש! נעשה לאכול מזון! מזון! בשביל זה יש מזונות! הוא עושה עוגה, כל הדברים האלה, המזונות הם העיקר, והוא שם את הדברים האחרים שהם טפל... זו ההלכה שכתובה שם! כך גם מקובל אצל הפוסקים תמיד! הסלט נעשה על דברים מצחיקים כאלה שלא באמת מעורבים! כמו הסלט שאתה אומר, אתה רוצה לדעת שהקרוטונים שמכניסים לסלט לא נעשים העיקר! אני שומע!

סטייה: שוקולד עם בצק – עוגה מול ממתק

דובר 1: או... לא, זה קצת מסובך למשל, כי שוקולד עם בצק זה משהו שאוכלים כל יום! פעם זה נקרא עוגיות שוקולד צ'יפס, ופעם זה נקרא שוקולד שבפנים יש חתיכת בייגלה! כן? שניהם שוקולד! וזה נקרא שהכל כי זה שוקולד, שיש מילוי. מה הבעיה? כי אדם שאוהב מאוד עוגת שוקולד אוהב כמעט רק את השוקולד, במקרה שזה הסדר שאתה יודע אני אומר.

דובר 2:

לא, לא, לא. זה החיים האמיתיים, מדברים על האדם, לא על מה שהאדם אוהב. עוגת שוקולד היא עוגה, אין שאלה, עוגה היא לא ממתק. יש שם דבר כמו, אדם רוצה לאכול משהו שהוא קצת מתוק. אחר הצהריים במקום לאכול לחם מרוח בחמאה, הוא רוצה משהו מתוק יותר והוא רוצה לאכול את זה עם תה. אבל יש כל כך הרבה דברים שנותנים לך חטיף, אוהבים שוקולד, אבל זה שוקולד שאולי מתוק מדי, שמים בו קצת... יש בו יותר לחות, יש איזון מסוים.

שוב, אני לא רואה מה האדם רוצה, הוא לא רוצה את השאלה. מה שהוא אוכל זה עוגייה או עוגה. עוגה היא מזונות. הוא רוצה לאכול מזונות, אז העיקר הוא מזונות. אולי אתה צודק שהשוקולד שמכניסים לשם, עוגייה קטנה, קצת פריכות, אני יודע מה, אותה שאלה כמו הסלט. אני לא יודע אם זה נעשה טפל, אם זה נעשה מזונות. אני שומע, אני יכול לחשוב, זו לא עוגייה. אפשר לומר? אני לא יודע.

חזרה לרמב"ם – הגדרים של טפל ועיקר

דובר 2: מה שאני אומר רק הוא, שהרמב"ם נתן לנו שתי אפשרויות. או... לא, הרמב"ם אומר שזה ממש טפל, או מה שזה תערובת, שזה ממש עיקר, כמו הדבש. הוא לא אומר מה עם שלושת הטעמים. הוא כן אמר, הוא כן אמר **"לפת או כרוב שבישלו וערב בו קמח"**, לא, להיפך. אבל הצד השני של זה, **התבשיל שנתן בו... תבשיל שערב בו אחד מחמשת המינים**, שאותו צנון ששמים לא בשביל לדבקו אלא בשביל לטעמו, עושים מזונות. הוא כן אמר את זה. הוא כן אמר את ההלכה. אבל נראה שרק חמשת המינים ההלכה כך, כשזו דוגמה עם שהכל זה אחרת. האם זה העניין שזה מזונות, כי מזונות זה דבר חשוב? כך מקובל. הרמב"ם לא אומר את זה. זה ברור. ברמב"ם לא כתוב זה, ברור. נראה שלא לעשות בורא מיני מזונות זה רק כשזו הצורה של מה, כשהוא רק שם את הקמח לתת משהו... לא כתוב ברמב"ם בכירור ההלכה.

אני חושב שבכל זאת... לפיכך, הרמב"ם מסביר, מה פירוש שהוכנס כדי לתת טעם? דבש מבושל, דבש שמבשלים.

מה עוד? חלב חיטה. שמים שם משהו כזה... חלב שקדים, דבר כזה.

דובר 2:

לא, מהחיטה.

דובר 1:

חלב חיטה.

דובר 2:

שמים חלקים מהחיטה יכול להיות. אבל יש חלק כזה מהחיטה.

דובר 1:

לא, זה מאכל או זה סוג משקה?

דובר 2:

זה לא משקה, זה סוג משקה.

דיון בהלכות עיקר וטפל – דג מליח, סלט עם קרוטונים, והגדרים של "ליתן טעם"

המשך הלכה של תערובות – דוגמה של דבש עם חלב חיטה

דובר 1: אבל אני חושב שבכל זאת, בואו נראה כבר. לפיכך, אומר הרמב"ם, מה פירוש שהוכנס כדי לתת טעם? מיני דבש שמבשלים אותם, ונותנים בהם חלב חיטה – דבש שמבשלים, שמים בו... חלב שקדים, דבר כזה? לא, מהחיטה, שמים חלקים מהחיטה, אני לא יודע איזה חלק מהחיטה.

דובר 2: לא, זה מאכל, או זה נוזלי?

דובר 1: אה, סוג מאכל שמים, אבל שמים את זה כדי לדבק. אני חושב שזה אולי דבר רטוב, אני לא יודע מה הפירוש.

דובר 2: לא, להיפך, לכאורה דבש מספיק... רוצים לעשות שהדבש יהיה קשה יותר, רוצים לעשות ממנו למשל עוגיות. שמים סוג... בקיצור, במקום לאכול דבש, דבש רך מדי, קשה לאכול דבש. עושים אותו כזה... יש עוגיית דבש, דבר כזה. שמים קצת, שיהיה עוגייה.

דובר 1: אתה מתכוון לומר שעושים מזה ממתק.

דובר 2: ממתק שעושים כך לדבק. אינו מברך עליו בורא מיני מזונות, אלא שהכל, שהדבש הוא העיקר – הדבש הוא העיקר.

חידוש בהבנת "ליתן טעם"

דובר 2: אז כש"אבל אם עירב כדי ליתן טעם והוא הרוב הרי הוא עיקר", הוא לא מתכוון שאם זה נותן סתם טעם זה נעשה העיקר. זה אומר, כשאני חוזר לסלט, כי הרמב"ם אמר **"כדי לדבק או כדי ליתן צבע או ריח"**, והשני הוא **"ליתן טעם"**. אבל הדוגמה של "ליתן טעם" היא כשזה הטעם העיקרי שהוא רוצה. אבל אני חוזר לסלט שלי, הטעם העיקרי בסלט הוא לא כמה חתיכות לחם קרוטונים שמכניסים. זה נותן... זה נותן פריכות, זה נותן טעם מסוים.

אבל לא, לא, הוא אומר שהרמב"ם אומר "טפל", הוא אומר ממש כלום בשביל טעם. הוא אומר רק הדבקה, ריח וצבע, שאלה ממש טפל. משהו שם קצת מצבע מסוים לתת צבע, שזה בטח... אבל הוא לא אומר כאן כשיש שני טעמים. ואחר כך דבר הדבש, בכלל לא מרגישים חיטה, מרגישים דבש, רק דבש.

נו, אז מה פירוש "הרי הוא עיקר"? **ערב כדי ליתן טעם בתערובת הרי הוא עיקר** – אני חושב שזה לא מעורב. זה דווקא כי שמת את זה לתת טעם. אני חושב שזה רק למשל משהו שיש לו... יכול להיות לפי הרמב"ם, כל דבר שיש לו טעם לימון, צריך לעשות... אני מתכוון עם אונקיות אמיתיות, סתם מיץ זה לא אמיתי. אבל עוגיית הדבש שעושים, בוודאי הטעם שלה הוא הדבש. זה לא משנה, אבל מה... אבל משהו שעושה מזונות זה לא בעיה, העיקר הוא בכל מקרה המזונות, לא אצל עוגיית דבש.

הלכה ז: טפלה שאינה מעורבת – דג מליח עם פת

דובר 2: אוקיי, בואו נמשיך. בואו ניקח לגבי טפל. כן? **כיצד הטפל אינו מעורב** – איך יכול להיות עיקר וטפל כשזה לא מבושל ביחד? באוכל יש שאלה של אכילה וטפל. הוא אומר טפל, טפלה, אני לא יודע אם זה אותו דבר, או... טפלה זה כל טפל ועיקר. המילה טפל הוא לא אומר, הוא אומר טפלה. אני אומר סתם, אני לא יודע.

אוקיי, **כיצד טפלה שאינה מעורבת?** הוא סובר שבאוכל בא לשון נקבה, אני לא יודע.

דובר 1: לא, טפלה זה לשון המשנה.

דובר 2: **כל שהוא עיקר**, אנחנו רגילים לומר טפל. צריך לבדוק במילונים מה ההבדל, אולי זה משהו אחר. **כיצד טפלה שאינה מעורבת?** אולי טפלה זה לשון טבילה, כמו דבר שטובלים?

דובר 1: לא, לא. טפל, טפל. טפל כלשון נקבה.

דוגמת הרמב"ם

דובר 2: **הרשאי צריך לאכול דג מליח** – אדם צריך. זה משתנה בלשון, הרשאי צריך, הרשאי אוכל. צריך.

דובר 1: לא, לא, הוא מניח את זה כך כי זה טוב.

דובר 2: לא, הצריך מסביר את הטפלה.

דובר 1: לא, לא. הוא רוצה בעיקר הוא רוצה לאכול את הדג המלוח, אבל קשה לו מאוד לאכול את הדג המלוח לבד, הוא אוכל את זה עם קרקר, עם לחם, **כדי שלא יזיק המלוח גרונו**. מה פירוש שלא יזיק? זה לא אומר לא טעים. זה אומר שזה חריף מדי, קשה לגרונו. זה לא ממש לא טעים.

דובר 2: אני חושב שהוא מתכוון לא טעים. כשאדם אוכל כל דבר חריף, הוא פשוט אוהב את הטעם החריף. זה בטוח, בגלל שזה חריף זה בטוח יכסה על הטעם של הלחם. הוא לא רוצה עכשיו לאכול לחם, הוא רוצה לאכול את הדג המלוח, הרינג. אני אומר, אבל זה תמיד כך, כשאדם אוכל דבר שיש לו טעם חזק והוא אוכל עם זה משהו, זה פשוט כי הוא רוצה לאכול את הדבר. כמו החרוסת של המרור, הוא לוקח את הפת להוריד את החריפות, שיוכל לאכול. כן, שיוכל להחליק יותר בקלות.

המברך על המליח – עושים אנחנו ברכה על המלוח, על חתיכת הדג שאני רוצה לאכול, כי זה העיקר. **פותר את הפת** – ועם הפת הוא פטר, והוא לא צריך לעשות ברכה על הפת בנפרד. **וכן כל כיוצא בזה**.

יישום על סלט עם קרטונים

דובר 2: אני חושב שהמקרה שלך של הסלט יכול להיות אותו דבר, כי הוא רוצה לאכול חסה, אבל לא טעים לו חסה לבד, אין שום פריכות, הוא שם קצת פריכות. אני לא רואה למה אי אפשר לומר גם את זה.

דובר 1: זה לא לדבק, זה לא לדבק. זה אפילו לא מעורב, אפילו לא מעורב.

דובר 2: זה דבר שהוא לא רוצה עכשיו לאכול עוגייה, הוא לא אוכל קרטונים עכשיו, הוא אוכל סלט. לא טעים לאכול סלט כשזה רך מדי, שמים משהו שנותן פריכות. כמו המלוח, אני לא רואה מה זה עושה מלוח, שמים משהו שלא מלוח. מה כל ההבדל?

דיון: מהות של "פותר" – שאלת רשות או תודה?

דובר 1: אני רוצה לעמוד על המילה "פותר". יש כאן גם קודם, "פותר". כמו עם הברכה פותרים, למה נופלת המילה "פותר"? פשוט, אתה עושה ברכה על העיקר.

דובר 2: אתה לא עושה ברכה. אתה לא יכול לאכול בלי ברכה.

דובר 1: אה, אתה אוכל עוד על החתיכה האחרת. החתיכה האחרת נתפסת כך. זה נחשב עכשיו כמו חתיכת מזונות, כי אוכלים את זה עם המזונות.

דובר 2: זה דבר אחד, המילה "פותר" אתה מתכוון לומר לפי ההלכה שכל דבר שאוכלים צריך להיות ברכה. אבל אם היינו אומרים שהעיקר הוא להודות להקב"ה על הסעודה, יש רק תנאי בזה שצריך לעשות ברכה, על כל דבר צריך להיות הברכה המיוחדת.

דובר 1: לא, אני אומר שהמילה "פותר" בפשטות מונחת כמו שאתה אומר, שזה פשוט שעל כל דבר צריך כמו שאלת רשות, לבקש רשות מהקב"ה לאכול. אין לך זכות. על הבונדלך יש לך זכות, אבל מה עם הבר ליולה להיפך? זה נתפס. אבל בפשטות היינו אומרים שעושים ברכה להקב"ה על האוכל, יש רק שזה יופי של הברכה, כמו שצריך לומר כל סוג בקשה שצריך, צריך גם לומר ברכה ספציפית על סוג האוכל.

דובר 2: רגע, רגע, יו"ר אסקינג א דיפרנט קוסטשן. לא, אבל בואו נחשוב רגע. אתה מדבר על שני דברים אחרים. קודם כל, למדנו שברכה אחרונה היא יותר על להודות להקב"ה. ברכה ראשונה היא כן כמו שאלת רשות, כמו שלמדנו בפרק א'. אבל שנית, אתה מדבר על שתי שאלות. אתה מדבר למה לא יוצא עם הברכה האחרת. אבל התשובה היא רק כשהוא עושה ברכה כללית, כן? אם זה אמת זו אכן ההלכה, נלך לראות. אם הוא אומר "שהכל נהיה בדברו", אפשר לומר שהשהכל הולך על הכל. אבל כשהוא עושה רק מזונות, הוא לא עשה האדמה. האדמה היא לא מזונות.

דובר 1: לא, אני אומר שעיקר העניין הוא שאני לוקח רשות לאכול מאוכל הקב"ה. האופן איך עושים את זה הוא שצריך לומר את זה על אוכל ספציפי. אבל אם הוא עשה את זה ספציפי מדי, הוא לא דיבר על זה בכלל.

דובר 2: לא, אבל אפילו כשהוא אמר ספציפי, לא התכוונת שעשיתי עם הקב"ה בורא פרי האדמה. דיברתי להקב"ה על עגבניות, אז אני לא יכול לאכול תפוחי אדמה? לא, הודיתי להקב"ה על אוכל.

דובר 1: לא, יש תקנה שנזכיר את סוגי האוכל המסוימים.

ברכות פרטיות וכלליות, צורת הפת, ופת הבאה בכיסיון

דיסקוסיה: האם ברכה פרטית פותרת מינים אחרים?

דובר 1: אוקיי, אבל אתה לוקח רשות על אחד בלבד. החכמים אמרו, האופן איך צריך לעשות את זה הוא שצריך לומר את זה על אוכל ספציפי.

תרגום לעברית

דובר 2: לא, אבל על זה שעשית את זה ספציפי, לא דיברת על האוכל בכלל.

דובר 1: לא, אבל אפילו כשאמרת ספציפי, לא התכוונת... עשיתי עם הקב"ה "בורא פרי האדמה". דיברתי עם הקב"ה על עגבניות, וממילא אני לא יכול לאכול תפוחי אדמה?

דובר 2: לא, הודיתי להקב"ה על אוכל.

דובר 1: לא, אתה לא מבין את הנקודה. יש תקנה שצריך להזכיר את מיני האוכל המסוימים.

דובר 2: לא נכון, לא נכון. כך אני אומר. כך אני אומר. שכן, עיקר האוכל שאני רוצה לאכול עכשיו הוא העגבנייה, שהאחר גם טוב. אבל פותר הוא המצב שפטר. הברכה הולכת על ההוא.

דובר 1: הסבר את זה. אם היית עושה את הברכה הכללית יותר, היית צודק. אם אתה עושה את הברכה הפרטית יותר, אין שום דרך ללמוד את הפשט שלך.

דובר 2: נגיד שזה לא מעכב. זה לא היה מעכב לעשות את הכללית יותר.

דובר 1: אמת. אבל עכשיו שכן עשית, אין לך שום דרך איך תלך בקשת הרשות, איך שתצצה לקרוא לזה, על ה...
דובר 2: אתה מתכוון לומר שהשהכל היא באמת לא הברכה, זה פשוט...
דובר 1: לא, אני אומר שהודית להקב"ה על האוכל.

דובר 2: לא, לא הודית. דיברת על... הזכרת את סוג האוכל. אמרת "ירק", ואמרת "ממתק". מה נכנס הממתק עם הירק?

משל של ממתק ותפוח

דובר 2: אני בא לאבא שלך הביתה, והוא לא נותן לקחת מהארון בלי רשות. אני אומר לו, "אני יכול לקחת ממתק?" ואני לוקח תפוח. אין לזה שום שייכות. אם הייתי אומר, "אני יכול לקחת לאכול?", היית צודק. אבל

עושים המוציא על מצה? למצה בוודאי אין צורת הפת.

דובר 2: למצה אין צורת הפת? למה לא? עושים המוציא על מצה.

הלכה ט: עיסה שנאפית בקרקע — לחם שנאפה באדמה

דובר 1: הלאה, אומר הרמב"ם עוד הלכה על צורת הפת. יש עוד סוג דבר שאין לו צורת הפת. אומר הרמב"ם, אה, ההלכה הראשונה היא אם כבר היה פת, ועכשיו עושים ממנו דבר חדש. וכאן יש דבר שבכלל לכתחילה אין לו צורת הפת. זה מאוד מעניין לי. כי, בואו נראה את ההלכה בפנים.

דברי הרמב"ם

דובר 1: "עיסה שנאפית בקרקע, כמו שהערביים שוכני המדבריות אופיין". כמו הערבים שגרים במדבריות, אני מתכוון שקוראים להם היום הבדואים, אופים הם לחם. אתה יודע איך הם אופים את הלחם שלהם? הם עושים חור קטן באדמה, כן, והם שמים פחמים בחור באדמה, ושמים שם בפנים חתיכת בצק, אני מתכוון יותר מאוד חתיכת בצק רכה, כמעט נוזלית חתיכת בצק, ונעשה מזה עגולה גדולה... אני מתכוון שהיום קוראים לזה טנדורי ברד. זה דומה ללחם שלגרזינים, בוכרים יש. כזה פיתה.

דובר 2: כזה... לא בדיוק. אני מתכוון שפיתה אולי כן היה נקרא צורת הפת, לא?

דובר 1: אני לא יודע, אני אומר מה הרמב"ם אומר. "ואין לה צורת פת, מברך עליה בתחילה..."

דובר 2: לא, הפיתה שלנו לא עושים בקרקע. הפיתה שלנו היא בתנור.

דובר 1: אבל במקור עושים את זה באדמה כך. זה שאין צורת הפת זה לא בגלל שעשו את זה בקרקע, זה סתם... בגלל זה זה יוצא כך. "ואין לה צורת פת, היוצא ממנה אין לו צורת פת, וזה דבר גדול..."

דובר 2: ר' יצחק אומר פיתה.

דובר 1: אני לא בטוח איך העיסה נראית, כי זה נראה כמו פת. לא הפיתה שקונים עם החור, זה דבר ישר כזה.

דובר 2: נכון.

דובר 1: "מברך עליו בתחילה בורא מיני מזונות". עושים מיד בורא מיני מזונות. בתחילה פירוש ברכה ראשונה, נכון?

דיון: היהודים במדבר והמן

דובר 1: אבל זה מאוד מעניין, כי היהודים היו במדבר, והקב"ה אומר להם בכלל מה זה אוכל. כשנראה הפת שלהם.

דובר 2: אה, היה להם...

דובר 1: אתה יכול לקחת קושיה טובה יותר על המן. אבל המן היא שאלה נוספת, שעשו המוציא לחם מן השמים. אבל הגמרא אומרת שזה היה... משה תיקן לישראל ברכת הזון בשעה שירד להם המן, כך מביאים.

דובר 2: נכון.

דובר 1: אבל רואים שבירכו. אבל זה לא אומר שהוא אמר המוציא לחם מן השמים אז. אבל צריך לחשוב, היה "וטעמו כצפיהית בדבש". אז צפיהית בדבש, אולי צריך לעשות שהכל, כמו על עוגיות הדבש שהרמ"א כאן הזכיר. אולי צפיהית פירושו עוגייה, עוגיית מזונות יותר. אבל בדבש, עם לא עיקר, זה דביקות. והמן, הלא, מן הוא רק דביקות, לא יכול להיות. המן הקדוש.

דובר 2: לא, המן אולי היה דבר מאוד דבשי. שוב, רואים שצריך למלא, צריך להיות כמו...

דובר 1: אני מתכוון שצפיהית פירושו עוגייה, כך מתרגמים מפרשים גם על אתר, נבל הבאיריים.

דובר 2: אוקיי, חזרה.

דובר 1: לא, אבל אני מתכוון לומר שזה היה מאוד... נגיד שאומרים להם, הלחם שאופים בארץ ישראל, זה... היהודים שכשהם הגיעו לארץ ישראל הם התיישבו מיד ליד הבדואים, וזה היה הלחם שהם ראו כל יום. וזה

אמרתי, "אני לוקח ממתק". האם אני יכול לומר, "אבא, בוודאי התכוונתי לקחת דג מלוח, ועם דג מלוח בא קרקרים. בוודאי התכוונתי לזה."

דובר 1: אוקיי, אין בעיה.

החילוק בין כללות ופרטות בברכות

דובר 1: זה באמת קצת מעניין, אני מתכוון, כי אם הרמב"ם היה עושה ברכות, היה מחליף את כל הלכות ברכות בברכה אחת. לא צריך עכשיו לספקולציות.

דובר 2: לא, אני אומר שיש משהו יופי בלעשות ברכה על כל מין בנפרד. אבל מה שזה מביא שלא יהיה איזה אופן של... זה בעצם שהכל היא באמת ברכת הכללות. אבל עכשיו מדברים על ברכת הפרטות. החידוש הוא שהפרטות יכולה לפטור פרטות אחרת, לא שהכללות יכולה לפטור את הפרטות. זה פשוט, אמת.

דובר 1: נראה לי שזה קצת דומה לדבר שצריך להתפלל על כל מיני בקשה. הקב"ה אוהב ספציפי מי שהוא ספציפי. רוב רוב האנשים אוהבים, כמו שלמדנו קודם באנשים. אנשים אומרים, תעשה לי קמפיין יפה. אחד, תעשה לי בדיוק ירוק... אנשים לא מבינים. אנשים הם, מי יודע לאן זה הולך.

כלל ופרט בלימוד

דובר 1: כלל ופרט. כל הלימוד רמב"ם, אפשר היה ללמוד רק את הכלל של המצוות, ואת חיי המצוות. רוצה להיות אדם, אהיה גם צדיק כי תירוש. או הלכה הבאה. כמו שאתה יודע אומר, הקב"ה עשה באמת את כל העולם, אבל לא את חתיכת הלחם. כי שרקל אותו בדברו. אולי, אנשים לא תופסים לחיות כך. רוצים אנחנו עושים. כך דבר מיאוס נפת בקרקע. הנה, הנה. אחד לפני זה. פס.

הלכה ח: פת שנתפררה — צורת הפת וכזית

דובר 1: עכשיו למדנו פס שנתפררה. והם למדו את המילה פס. פס פירושו לחם, אבל פס פירושו גם משהו מעין לפרור, או לחתיכות. כזה. מישוה שחתך לחתיכות קטנות. עשה מהפת, כך, אם ישר, איפה יוצא מכזית, אם כל חתיכה גדולה כזית, עדיין נקרא פת ומברך עליה המוציא, כמובן שאתה יודע שמישהו עשה... מה זה נקרא... פרנץ' טוסט?

דובר 2: כן?

שאלה על חלה קוגל

דובר 1: זה באמת, יש ביצים עם עוד דברים שהוכנסו, אבל כל חתיכה היא חתיכה גדולה של לחם... הרמ"א הוא שני צדדים? מדובר במה שפוררו לחם, ולא רואים את זה יותר, זה שוכב בביצים, הביצים שיש בהן לחם... זה השניים... זה הרב אומר ש... כדי לא לעשות מוציא, צריך להיעלם שני הפנים. זה מאוד לא להיות כזיתים, ומאוד לא להיראות כמו פת. אני מתכוון שזה פשוט, שפעם יש חתיכה כזית, רואים צורת פת. כי רואים כאן חתיכה, יש לך עדיין חתיכת פת. יכול להיות. אבל זה התחיל לדבר, מה פירוש צורת פת בשביל שנה טובה? יש פת. עושים חלה קוגל. אבל איזו ברכה עושים על חלה קוגל?

דובר 2: עושים חלה קוגל?

דובר 1: אני כמו... זה נקרא צורת פת.

דובר 2: אני יודע, אני יודע, אבל זה לא כזית.

דובר 1: אני רק שואל אם חתיכות החלה קוגל הן כזית.

דובר 2: לא, אבל החתיכות לא כזית. אני מתכוון לחתיכות, מההתחלה היה פרוסה, עכשיו זה נעשה פרוסה אחת מאלף עד תיווך.

דובר 1: אני מתכוון שאין לזה צורת הפת. מה זה צורת הפת? זה לא נראה כמו פת, זה נראה כמו חלה קוגל.

דובר 2: אני לא יודע מה אתה מתכוון פת.

שאלה על מצה

דובר 1: אני יכול לשאול, החלק הבא הולך להגיד לנו איזו הלכה. אומר הרמב"ם. פת משהו צריך... אני יכול לשאול שאלה אחרת: למה אנחנו

עיסה שנילושה בדבש או שמן או חלב, או שערב בה מיני תבלין ואפאה
דובר 1: לא, לא אמת. פיתה באה הרבה פיתות קטנות כאלה שמשמשות, שמים בפנים ב... טובלים ב... איך זה נקרא? החומס והדברים. זה לא אותו דבר. אני לא יודע מה הבעיה. זה לא כל כך מסובך.

בואו נמשיך. הדברים הם כן יותר דומים לפת, אבל הם מזונות. אוקיי, בואו נראה הלאה.

וכן עיסה שנילושה בדבש או שמן או חלב, שעשו מאחד מהדברים, חלב, דבש, או שערב בה מיני תבלין ואפאה, שהכניסו מיני תבלין ואפאה. זה לא אומר דבש קודם, אני מתכוון מה זו האפייה? זה לכאורה נכון. מיני תבלין ואפאה הוא אפה את זה. הפירוש הוא, שכבר הכניסו שוקולד, קינמון, מה שלא יהיה, ועשו אפייה. לא, דבש פירושו כמו הנוסח האחר שאומר מיני אפייה, פירושו שהוסיפו דברים שאופים.

אני רק רוצה לומר, המזל הוא שהמקרה הראשון הוא מדבר שבמקום מים שמו דבש. המקרה השני מדבר שלא שהחליפו את המים, אלא שהחליפו את הקמח, שהכניסו גם עוגיות שוקולד צ'יפס, אני לא יודע מה. לא, שוקולד צ'יפס, כן, סוג אפייה.

דובר 2: לא, אתה מתכוון לומר אחרת מדבר הדבש הקודם?

דובר 1: לא, קודם דיברו על דבש עד שומשום. אני אומר שכאן פירוש דבש שהדבש הוא ערוכ, שהכניסו דבש בעיסה. החילוק הוא מקודם, קודם הכניסו בדבש קצת קמח. אבל החילוק הוא מקודם, אני רק אומר שכאן שני המקרים, אני צריך לתרגם, אני צריך להבין מה פירוש אפייה, אני אומר שם. או שבמקום מים שם חלב, או שלקמח הוסיף שוקולד צ'יפס וקינמון.

וכן הנקרא פת הבאה בכיסנין. למה זה נקרא כך? כי זה לחם מתוק כזה. אפילו שפת, אפילו שזה נראה כמו פת, **מברך עליו בורא מיני מזונות. ואם קבע סעודתו עליו, מברך המוציא.**

עיקר החילוק בין פת הבאה בכיסנין ופת רגילה

יש דבר אחד, אם עיקר המילה היא מה שהשתנה, כי הרמ"א הולך לומר כך, כל מיני פת, אם אוכלים אותם בקביעות סעודה זה המוציא, ואם אוכלים אותם כחטיף זה מזונות.

וכאן יש שאלה, אתם שואלים אותי מה קורה אם אדם אוכל כן פת באופן עראי? לא אוכלים, הוא לא אדם נורמלי. הוא לא אדם נורמלי, שילך לרופא.

פעם ראיתי יהודי שואל, אני שואל אותך, מה החילוק בין פת הבאה בכיסנין ופת רגילה? שיש איזו טבע כזה בפת הבאה בכיסנין שאוכלים את זה פעם כחטיף, וזה לא. אבל זה מין אחר. אני לא יודע, אבל בוודאי זה מין אחר. יש אנשים, הם נוסעים לאפריקה, אני לא יודע, לאנשים יש מנהגים אחרים. אנחנו מדברים על אנשים נורמליים שלומדים רמ"א.

תרגום לעברית

מישהו יצא אתמול עם פרוסת לחם קלויה שמניחים עליה רק מעט מלח עם דבש, ויצא דרך שזה חטיף טוב כי זה פריך טוב. שוב, היום יש גם, אין לי את זה לגבי פת הבאה בכיסנין. אבל רואים, אבל זה מנהג אחר, יש אנשים מצחקים. אבל אפילו אחרי שהעולם התהפך, יש דברים שיושבים ואוכלים, ויש דברים שהם חטיפים. יש דברים שלפעמים החברה יוצאת, יודע מה? את זה נעשה לחטיף. למשל, לחם, יש סוג מסוים של לחם שקונים בחנות, וכשמכניסים אותו לשקית כזו, אז זה נעשה פת הבאה בכיסנין. אבל כשקונים כיכר ארוכה, נכנסים לחנות ורואים, יש תריסר לחם, יש כיכר ארוכה, זה מסוג הדברים שאוכלים. זה צורת פת.

שיווק והלכה

ואם יש אופן פרצלים, עושים מזונות. בדיוק, אותה פת, אותה אחת, חותכים אותה לקטנות ומכניסים אותה לשקית פרצלים, נעשית מזונות. מה הבעיה? זה לא מטפיזיקה כאן, זה שיווק. זה שיווק. איך משווקים את זה. שיהיה שיווק. התורה מתחשבת בשיווק. דבר שמשווק כלחם, צריך לעשות המוציא ומזונות. דבר שמשווק כפרצלים, זה מזונות.

סטייה: ביקורת על "לחם מזונות"

אוטומטית זו צורת הפת. הקב"ה דיבר על זה. זה גם לא היה שהבדואים הביאו עם יותר בהירות.

קביעות סעודה עושה את זה פת

דובר 1: "ואם קבע עליה סעודה, הרי זה נעשה פת, ומברך המוציא לחם". טוב מאוד. אז אם הוא אוכל... דברים אחרים לא היה להם המעשה כדי שיעזור לא קביעות סעודה. אז אם הוא אוכל את זה שבעת המינים בקרקע, טוב מאוד. זה דבר, אם אוכלים את זה בתור חטיף, זה לא לחם, זה סתם חטיף. אם הוא אוכל את זה בתור צורת הפת, שזה לא... וכן ישראל... עוד דבר.

דובר 2: כן, בואו, בואו, בואו נשמע, בואו נשמע.

דובר 1: וכן ישראל... אותו דבר פת הבאה בכיסנין, כן, ישראל. הרמ"א מסביר, מה הפירוש? וכן עיסה שנילושה בדבש, וכן עיסה שנילושה בדבש.

דובר 2: לא, אני עדיין קצת עסוק בעיסה שנילושה בדבש בקרקע.

חידוש: הבדואי לא עושה תמיד המוציא

דובר 1: ראיתי מעניין, כי בעצם יוצא שההלכה הקודמת אומרת כך, אם אתה היום נסעת לטיול במדבר, וכשאיזה בדואי נתן לך חתיכה מהלחם שלו, זה לא שלך לברך בורא מיני מזונות. אבל לו אפשר לומר שכאן ליד העיר, שהאדם אופה כך, האדם נעשה כמו רב משוחרר מן המצוות, וכך הוא אופה את הלחם שלו, הוא עושה כך המוציא. אבל אפילו הבדואי, כשהוא אוכל לא בקביעות, הוא לא עושה שום ברכה על זה, הוא לא עושה המוציא.

דובר 2: זה מה שהרבנים שואלים משוחררים מן המצוות אופים, למה הם לא יעשו תמיד המוציא?

דובר 1: אם זה לא תמיד קביעות סעודה, כך היא ההלכה. לא כתוב היכן איש קובע סעודה. מה שונה במין לחם הזה? הוא שזה משהו שפעם זה לחם ופעם זה חטיף. והאדם עושה את הלחם שלו גם באופן שפעם זה לחם ופעם זה חטיף. הוא עושה לחמניות קטנות שזה גודל חטיף. מיד נדבר, אולי באמת, אולי באמת, ללחם יש צורת לחם, צורת לחם מקורית.

דובר 2: למה אדם יאכל את הלחם הערבי בלי קביעות סעודה?

דובר 1: כי זה לא לחם, זה לחם חלש יותר, גם לחם.

דיון: פיתה — לחם או חטיף?

דובר 2: נגיד שזו פיתה. אדם לא הולך סתם לנשנש פיתה, אבל אותו דבר למה הוא לא הולך לנשנש חתיכת חלה, כי זו סעודה רצינית, זה משביע, ממילא...

דובר 1: לא אמת, פיתה היא דבר שמנשנשים כן, ולחם הוא דבר שלא מנשנשים. כך זה נראה.

דובר 2: הדיעה זו, נגיד, לכאורה אנשים לא אוכלים... נגיד, הדיעה זו, נגיד לחם הוא הדבר שנראה כמו חלה, כן, לחם הרגיל שיש לך. אני לא מכיר מישהו שמנשנש את זה, אוקיי? עושים כריך, אבל כריך זה אולי דבר חדש. אבל ראיתי מישהו שהוא הולך לארון ולוקח חתיכת לחם והוא אוכל את זה? לחם הוא דבר, מתיישבים ואוכלים. כך זה הולך.

דובר 1: הדיעה זו, אותה הצהרה על פיתה.

דובר 2: לא, לא אמת. פיתה באה בפיתות קטנות כאלה, ושמים על זה, טובלים ב... איך אוכלים את זה? אוכלים את זה. זה לא אותו דבר. אני לא יודע מה הבעיה. זה לא כל כך מסובך.

דובר 1: דברים שונים. דברים... החלות יותר דומות לפת, אבל הן רק מזונות. אוקיי, בואו נמשיך.

הלכה ט (המשך): פת הבאה בכיסנין

דובר 1: וכן עיסה שנילושה בדבש או שמן או חלב, שעשו ממנה אחד מהדברים, חלב, דבש, או שאר מיני תבלין,

פת הבאה בכיסנין, אורז, ומזונות לחם

פת הבאה בכיסנין — המשך

בדרך כלל, אתה מדבר על האדם שאוכל לחם מזונות, הוא לוקח סנדוויץ' לעבודה, הוא לא אוכל קובע סעודה, הוא אוכל אותו בתור אכילת עראי. ואדרבה, אפשר לעשות סעודה חשובה, ברית, ולתת סנדוויצ'ים, אני לא אומר. אבל זה תלוי ב"מצב החברתי". זה עדיין לא גזירת הכתוב, זה הרי הכל מה שאתה אומר, ב"שיווק". זה יכול להיות כך, ואדרבה.

עכשיו, השבוע נפטר ר' חיים עבאדי ממנין שלנו, אביו ר' יצחק עבאדי גם נפטר לפני כמה חודשים. הוא היה רב גדול, כבר דיברו עליו בלייקווד, תלמיד של ר' אהרן קוטלר, היה הרב הראשון בלייקווד. והוא כתב תשובה בספרו, כלומר, איך קוראים לספרו? משהו יצחק? "אמרי יצחק?" "דברי יצחק?" משהו עם יצחק, אני לא זוכר. ושם הוא הדפיס נוסח ברכת המזון, והוא אומר שראש השנה הוא לא מברך כי ברכת המזון ארוכה מדי. אז הוא הלך וכתב על פי כל הפוסקים, ערך נוסח ברכת המזון שנכנס על כרטיס אשראי כמעט, ואפשר לבדוק אם משהו צריך, וזה נוסח טוב. זה כתוב יפה מאוד.

דובר 2: כן, זה מכוסה לפי הרמב"ם?

דובר 1: זה מכוסה לפי הכל, אין שום ספק שיוצאים בזה. טוב מאוד. בסדר. וזה בערך באורך של על המחיה שלנו, מבין?

דובר 2: בקיצור, מינימליזם רוחני אני רואה כאן.

דובר 1: הלאה. היום זה באופנה, נו? אוקיי.

אורז

הלכה בנוגע לאורז

אורז. בסדר, ממשיכים עם ה... אורז. איפה אנחנו? אורז. הלכה חדשה. כן. **אורז שבישלו.** כן, מה קורה מלבד חמשת מיני דגן? מציגים לנו כאן מינים חדשים? מה, זה כבר יש בגמרא. נראה שבפסוק רואים אורז? אני לא יודע. בקיצור, בגמרא מופיע אורז, אורז, שבישלו או עשו ממנו פת. אומר, שאפילו זה מאוד דומה למשפחת חמשת מיני דגן, גם **מברך עליו בורא מיני מזונות**, כמו חמשת מיני דגן, אבל זה לא יכול להיות פת. אפילו עשו פת, זה נשאר עדיין מזונות, ובסוף אומרים **בורא נפשות רבות**.

דובר 2: אז הרמב"ם יגיד...

דובר 1: בדרך כלל מזונות בא על המחיה.

דובר 2: רק על חמשת מיני דגן.

דובר 1: מזונות, אבל זה בא מזונות בלי... אז אורז הוא קטגוריה בפני עצמה, שלא יכול להיות פת, אבל יש עדיין בורא מיני מזונות. כל שאר המזונות יכולים להיות פת. והדבר השני הוא שבסוף לא אומרים על המחיה, עדיין לא דיברנו מה זה על המחיה, אבל אומרים בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת.

"סולם" מתבואות לירקות

אז זה אורז. ונראה הלאה כשנדבר על... צריך לוודא שזה באמת אורז טהור. אם זה מין אחר, אם זה מין אחר, אז יש מחלוקת בין הפוסקים האם אורז הוא דוחן, שזה מין אחר של אורז. או אולי מיני קטניות.

זה ככה, יש... האדמה מצמיחה תבואות, אלו חמשת מיני דגן, תבואות. אחר כך יש משהו שנקרא קטניות, שזה דבר אחר, זה נקרא ממשפחת השעועית, הם צומחים אולי קצת דומה, אבל זה דבר אחר. אחר כך יש משפחה שבאמצע. אורז באמצע. אורז אולי כזו משפחה עם הקטניות, אבל זה דומה למזונות. אבל דוחן מאוד דומה לאורז, אבל זה כבר במשפחת הירקות. זה כמו... זה כזה סולם, כן? יש... כן.

דובר 2: טוב מאוד. יש דברים באמצע. זו המצה, כל אחד צריך להיות מצה, הבחינות של מצה. ודוחן עושים הרי תמיד שהכל, או שאר הקטניות.

דובר 1: טוב מאוד. זו ההלכה.

ברכות על אורז והברכה מעין שלוש

ברכות על אורז (אורז) — המשך דיון

אני אגיד לך חידוש, אחי. לתורה יש פוליטיקה גדולה לגבי זה, כי העולם מאוד שונא לנטול ולברך. למה הם שונאים לנטול ולברך? כי ברכת המזון ארוכה מדי, כי דחפו לסיידור נוסח שהוא הרבה יותר ארוך. נוסח הרמב"ם הרבה יותר קצר, אין שום מצווה. ממילא העולם מפחד מזה, המציאו פנטז שאפשר במקום לחם לעשות מה שנקרא לחם מזונות. המציאות היא שני דברים. קודם כל, לא צריך ליטול. נטילה היא עוד תקנה. נניח שאפשר להקל בתקנה על ספק לחם כזה. אבל מה מפריע לעשות המוציא? זה הרי לחם. המוציא עושים הרי על חשיבות של לחם, לא מזונות. קודם המוציא. לכאורה, לחם המזונות הוא בוודאי לחם. קשה מאוד לומר שזה מזונות. זה לחם. יעשו המוציא. נניח שלא צריך ליטול, אבל אי אפשר לומר דבר כזה? לא נטלים על זה, אבל עושים המוציא. מה מפריע?

וברכת המזון, אותו דבר. החילוק בין מעין שלוש לברכת המזון הוא רק חילוק אחד, שכאן צריך שלוש, ארבע ברכות, ושם עושים את כל ארבע הברכות באחת. מעין שלוש כן, אבל זה לא כל כך יותר ארוך. אפשר לומר את אותו נוסח של מעין שלוש, רק להוסיף "ברוך אתה ה'" אחרי כל קטע שבא, ויוצאים לכל הדעות ברכת המזון. כל הבעיה לא הייתה כדאי.

אני חושב שזה קשור לנושא שאנחנו רוצים להיות מושלמים, אבל שוכחים מכל המוסיף גורע. הייתה לי אותה הערה, למשל, על פי עיקר הדין, להתרחץ במקלחת זה סוג של טבילה, זה נקרא להתרחץ בתשעה קבין. אבל מאחר שמקווה הרי יותר חשוב, בכלל לא מדברים על זה. אבל אנשים צריכים כן לדעת שכמעט כל אחד, מי שמקפיד על מקלחת וממש הולך למקלחת כל פעם שצריך לעשות טבילה, התנקה, התייחס לתקנת עזרא, אולי לא בצורה הטובה ביותר. אבל לא אומרים לנו את השווה רב שלום, לא אומרים לנו את התפילה הקצרה, לא אומרים לנו שיש אופן של ברכה. לא תגיד את כל הרחמנ'ס, תברך ברכה מהירה יותר, אבל אל תבטל לגמרי את המצווה של ברכת המזון.

מה יוצא? עושים אחר כך טריק כזה שנותנים לזה שם לחם מזונות. אה, ולחם המזונות נקרא לחם מזונות עד שאתה אומר כאן ברור שאתה קובע סעודה על זה. אז כל השאלה לא שאלה כל כך גדולה. תעשה המוציא. נטילת ידיים לא כל כך קשה, דרך אגב, וגם על פי עיקר הדין, מי ששומר את ידיו נקיות, הוא יודע, אדם נורמלי היום שלא עובד וכן הלאה, וידיו בחזקת נקיות, הוא לא צריך לעשות נטילת ידיים מעיקר הדין. מי שילמד הלכות נטילת ידיים יראה. וממילא, לא צריך ליטול, עושים המוציא, ועושים ברכת המזון. ודרך אגב, על זה ייפטרו מכל... אז שיהיה קובע זכות. היהודי שבאמת הוא לא רוצה לעשות המוציא כי אין לו זמן, הוא באמת לא קובע סעודה, הוא פטור. הוא אנוס, הוא עובד קשה. אמת, אמת, אי אפשר גם לתלות בו. יהודי שלא קובע סעודה, הוא לא קובע סעודה. אמת, אמת, אמת. אפשר גם לומר להיפך, אפשר גם לומר שיהודים שבורים כל חייהם היו אנוסים מדקדקים. אבל זו הייתה הסברא ההפוכה. אני חושב שאפשר עדיין לעשות המוציא, כי זו הייתה סברא הפוכה. כלומר, לומר שלמדו חילוקים פראיים של פת, של זה, של כך, בואו נאכל.

ר' יצחק עבאדי וברכת המזון הקצרה שלו

אבל היום, אני חושב שהיום אולי כן סנדוויץ'. הלל, אני לא יודע לגבי הלל, אבל זה לא היה סנדוויץ', הוא ישב עם סעודה. אבל היום הרי סנדוויץ' זה "המצאה", אפילו הלורד האנגלי "המציא" את זה. אבל דבר אחרון, אפילו לפיך, סנדוויץ' המשמעות היא שמשמשים בלחם. קודם כל, הלחם כמעט שם רק לדביקות, לא רוצים לאכול לחם. רוצים הרי לאכול חתיכת בשר או חתיכת, איך קוראים לזה? רוצים הרי לאכול את סנדוויץ' הטונה, אבל אי אפשר לאכול חתיכת טונה, מכניסים אותה ללחם לשם הטעם. אבל זו אכילה חדשה שאוכלים כן פת. אבל לכאורה סנדוויץ', אני יודע כבר אם על סנדוויץ' עושים המוציא, כלומר אכילת פת. כלומר, עושים המוציא, רוצים לאכול פת, אבל מוסיפים לזה דבר מהותי. אבל זה מאוד טעים, מוסיפים טונה. אה, האדם אוהב יותר כשהוא מתחיל אפילו לחפור את הלחם העודף. לא, סנדוויץ' טוב כזה אינו קביעות סעודה. סנדוויץ' שאוכלים בדרך אינו קביעות סעודה. זה יותר כמו אכילת עראי. כך אני חושב. העובדה היא,

"כל שבירך עליו בתחילה המוציא לחם, מברך עליו אחרונה בסוף ברכת המזון כסדרן, ארבע ברכות, כמו שנתבאר בפרק ב'. וכל שבירך עליו בתחילה בורא מיני מזונות, מברך עליו אחרונה בסוף ברכה אחת מעין שלש הברכות"

מה שיש, זה מכסה גם את שלוש הברכות. אין את הברכה האחרונה, הטוב והמטיב אין, אבל זה מכסה זן, ארץ, וירושלים, שלוש העיקריות.

חידוש: אורז לא מקבל מעין שלוש

חזרה, כשמדברים על אורז, על אורז לא עושים... אפילו עושים בורא מיני מזונות, לא אומרים את הברכה אחת מעין שלוש.

למה קיימת מעין שלוש?

מה הטעם לברכה אחת מעין שלוש? כי חז"ל רצו, זה ספק דאורייתא, רצו שיכסו את עיקר ברכת המזון. אני לא יודע איך מבינים את זה, אבל זה הגיוני, כי אלו דברים שהם ממשפחת, הם דומים ללחם, אבל זה לא בדיוק. זה כאילו פחדו שאולי בכל זאת זה מה שהתורה רצתה.

דובר 2:

זה לא שפחדו, יש רמה.

דובר 1:

מה כל החילוק? כאן עושים שתי ברכות. כבר ראינו דרך אגב, פועל עושה רק שתי ברכות, מעין ארבע, כן? מעין שלוש. כאן עושים ברכה אחת מעין שלוש. זה לא חילוק כל כך גדול, זו רמה. כמו שאומרים, לכל דבר יש רמות, זה סולם, כל דבר הוא ספקטרום. כאן רואים את היסוד שכל דבר הוא ספקטרום.

הלכה יב: שיעור כזית לברכה אחרונה

דובר 1:

טוב, **"במה דברים אמורים? שאכל כזית ומעלה, שאכל כזית ומעלה, אבל האוכל פחות מכזית"**, מי שאוכל פחות מכזית, **"בתחילה מברך ברכה שלפניה"**, ברכה ראשונה צריך לעשות אפילו על פחות מכזית, אבל ברכה אחרונה קשורה לכזית, **"ולבסוף אינו מברך כלל"**, אחרי האכילה לא עושים ברכה אחרונה כי זה פחות מכזית.

הלכה יג: נוסח של ברכה מעין שלוש

דובר 1:

אומרים חכמים, מהי ברכה מעין שלוש שרק אמרנו כאן? **"וזה היא ברכה אחת שהיא מעין שלוש"**, שיש בה מעין כל שלושת הענינים.

חלק ראשון: על המחיה ועל הכלכלה

"בראשונה אנו מודים להקב"ה על המחיה", מודים לקב"ה על מחיה, **"ועל המזונות"**, אומרים, לא משתמשים כאן במילה "זן". אומר הפרי חדש, משתמשים באותו דבר כמו מזון אבל במילים אחרות, **"על המחיה ועל הכלכלה"**. אומרים כל המזונות גם. יכול להיות שהם סברו שלחם הוא עיקר המזון, וכאן משתמשים במילים דומות. וזה **"על המחיה ועל הכלכלה"**, מודים לקב"ה שמספק לעולם מחיה וכלכלה. זו הברכה הראשונה.

חלק שני: ארץ חמדה טובה ורחבה — ללא ברית ותורה

אחר כך אומרים, **"ועל ארץ חמדה טובה ורחבה"**. ראינו קודם שארץ חמדה טובה ורחבה היא עיקר המילה של ארץ. אם אמר את המילה ארץ חמדה טובה ורחבה יצא, עד כדי כך שכתוב אפילו בשולחן ערוך. אבל מה שלא כתוב כאן זה ברית ותורה. כן, כאן יש ראייה גדולה למה שאמרתי אתמול, ששיטת הריטב"א ואחרים שזה לא מעכב. אם היה מעכב היו צריכים לכתוב את זה כאן. רק שזה הידור.

חלק שלישי: רחם נא — בונה ירושלים

לאחר מכן אומרים, **"רחם נא ה' אלוקינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך, והעלינו לתוכה"**, כלומר מתפללים על בניין ירושלים, **"ונשמח בבנינה ונברך עליה בקדושה ובטהרה"**. אלו מילים שאין בנוסח הרגיל. אני חושב עכשיו, זה נוסח אחר. כל פעם החכם היה יפה,

דובר 1:

זה לא... ששניהם לא... שניהם לא נקראים קמח. אנחנו לא אוכלים כי זה קטניות, אבל זה לא. רק לעניין... הדבר היחיד הוא, אורז עושים בורא מיני מזונות. כך היא ההלכה, שאנחנו לומדים שכל הפוסקים מקבלים שאורז הוא האורז שלנו. כן. יש מי שנוהגים לעשות על אורז ברכות אחרות, אבל עיקר הדין הוא כמו השולחן ערוך, שאולי יש ספק בזה.

דובר 2:

עיקר הדין הוא שזה לא אורז, אלא זה האדמה.

דובר 1:

לא, לא. יש ספק בגמרא לגבי אורז. זה לא מחלוקת אמוראים. למה לא אפשר לעשות שהאדמה כמו שאר ירקות? למה בתחילה מברך שהכל? כי עושים מזה פת. עושים מזה פת.

דובר 2:

ובכלל לא מובן, זה הרי לא... עושים שהכל ולבסוף בורא נפשות. זו הרי ההלכה. זו הרי מחלוקת מפותחת של הפוסקים לגבי אורז. אתה אומר הרי שלא ברור שזה אורז.

דובר 1:

לא, לא, כי יש מחלוקת על זה. אבל זה לא...

דובר 2:

מחלוקת על מה? שהראשונים אומרים שאורז אינו מזונות?

בישול אורז לעומת פת מאורז

דובר 1:

הרמב"ם אומר שעושים אורז או מבושל או עושים ממנו פת. אם עושים פת מאורז, מוסכם שעושים לחם מאורז זה לכל הדעות עושים מזונות. יש פוסקים שטוענים שכשמבשלים אורז, מבשלים אורז, כמו שאוכלים אורז בסעודה, לא לחם, אז זו מחלוקת. הרמב"ם סובר שאפילו בישול עושים מזונות. אחרים אומרים שרק אם עשו מזה משהו קמח, עוגייה, עשו מזה משהו. אז זה דומה לחמשת מיני דגן שעושים בורא מיני מזונות. אם זה רק בישול לפי הרמב"ם זה מזונות. הרמב"ם אומר שעושים מזונות, וכך אומר גם השולחן ערוך.

רגירי אורז שלמים

הרמב"ם מסופק בזה, שאולי צריך לומר בכלל לא, לא אורז שלם. אם זה אורז שלם, אז עושים שהכל, לכאורה האדמה, לא? אבל לכאורה האדמה. לכן יש מי שאומרים שעושים שהכל. אני לא יודע למה. אבל עיקר ההלכה, אני חושב שכך גם המנהג של רוב העולם, עיקר ההלכה היא שעושים מזונות אפילו כך. כך כתוב בשולחן ערוך, כך כתוב ברמב"ם.

מינים אחרים ממשפחת האורז

ומדברים כאן על השאלה לגבי מינים אחרים, כמו ממשפחת האורז, לא? קינואה, וזה, שואלים שאלות על שונים מהם, שלכאורה אינם אורז.

דובר 2:

מה זה אורז?

דובר 1:

אני לא יודע. זה מין תבואה בדרך כלל.

דובר 2:

אוקיי.

הלכה יא: הכלל של ברכה אחרונה

דובר 1:

עכשיו, עד כאן למדנו מה עושים. עכשיו נלמד איזו ברכה אחרונה. זה לימד אותנו, רק נאמר את הכלל. אומר הרמב"ם:

לא, כי אחד רץ, הוא לא הולך לקרוא לאף אחד, הוא ילך להביא שם. ראיתי שאומרים מעשי שמים, אבל ראיתי שהסעודה האחרונה של יום טוב, כי יש קדושה, כן, אני יכול להיות.

דיגרסיה: ישו ארץ ישראל בחוץ לארץ?

דובר 1:

זה מעניין באמת, אני חושב גם שאדם יש לו... אנחנו מברכים "על הארץ", ואדם יש לו כאן בית בהאווול, הוא לא צריך להודות לקב"ה על האדמה, על חלקת הקרקע שיש לו גם משהו? והגאון מטשעבין אפשר לומר, התומך שמיא אינו בדיחה. רק שאלה של כיבוש יחיד. לא ברור לי בכלל שהיהודים שגרים בלייקווד לא מקיימים מצוות ישו ארץ ישראל. כי מה זה אומר לא ארץ ישראל? שהעיקר הוא שיהודי לא יגור בין עובדי עבודה זרה. יהיה לו מקום קבוע שבו הוא יושב. אבל אם קונים מקום ומיישבים, רק שאלה שאסור לכבוש חוץ לארץ לפני שמסיימים לכבוש ארץ ישראל. זה כיבוש יחיד. אבל בעצם, למה זה לא ארץ ישראל? הרי עושים מקום יהודי.

דובר 2:

מוודא שהישיבה נשאת בירושלים?

דובר 1:

נניח שיתרו רוצה לקחת את כל האווול... מקום שגרים בקדושה ובטהרה, זה מעניין.

דובר 2:

אוקי, בכל מקרה.

"לתוכה" — לאיזה "תוך"?

דובר 1:

עכשיו עוד הלכה אחת, ואנחנו מסיימים את הפרק. בשבתות וימים טובים מוסיפים את הברכה "מקדש השבת" או "מקדש ישראל והזמנים". כלומר, בחלק השלישי מוסיפים. אבל המילה "לתוכה" מעניינת מאוד. "לתוכה" לא מתכוון לירושלים, אלא למשכן.

דובר 2:

מה הקשר לירושלים?

דובר 1:

"עליה", "לתוכה" בעיר זה להיות בניין, לא? זה מחנה בנימינה. בבניין ירושלים, במשכן ירושלים, שם יאכלו את השלמים. בבית המקדש, יאכלו שם בבית המקדש.

דובר 2:

מה הפשט ציון?

דובר 1:

ציון מתכוון לירושלים. משכן. ציון אני לא יודע מה זה אומר. משכן אפשר לומר מתכוון לבית המקדש.

דובר 2:

לא, ציון היא העיר ציון שבה נמצא המשכן.

דובר 1:

"לתוכה" מעניין. כלומר, זו עיר מקודשת, שאפשר להביא קרבנות. והוא ירד לארץ ישראל לא לבד, "לסייעו" — לסייעו אומר להיכנס פנימה. הוא נכנס פנימה לארץ ישראל.

שבת ויום טוב במעין שלוש

דובר 1:

ובשבתות וימים טובים אומר בברכה זו, בכלל אומר קדושת היום, דהיינו מעין קדושת היום, וגם הוא מזכיר בברכת המזון. כלומר הוא מזכיר, כך כתוב בסידור שלנו, אומרים לפני באמצע רחם אומרים "רצה והחליצנו ביום השבת הזה", לפני הברכה של "על הכל ה' אלוהינו".

כל פעם הוא עשה נוסח והוא עשה אותו קצת אחרת. אי אפשר לומר שכל דבר יהיה משעמם.

"בקדושה ובטהרה" — מה זה אומר?

וכאן מפרשים, אני חושב שזה הפשט, "ונברך עליה בקדושה ובטהרה", כלומר נאכל מעשרות ונברך בירושלים. כן? יכול להיות, אני לא יודע. אבל יש שאלה, למה העולם, המשגיחים אומרים שעל בעל המחיה אומרים "בקדושה ובטהרה"? אתה מבין? אתה לא אוכל כל כך עוגיות, קצת קדושה וטהרה. יעזור לנו.

סדר החתימה: למה חוזרים ל"על הארץ ועל המחיה"?

אבל אני חושב שהפשט הפשוט הוא, כי בדרך כלל ברחם נא מסיימים "ברוך אתה ה' בונה ירושלים". בחתימה, אבל כאן צריך לעשות, ההלכה היא שצריך לפני החתימה ובחתימה. הרי יסיימו על הארץ ועל המזון, ולא יסיימו על בונה ירושלים. ממילא יצא שכשהברכה חוזרת ל... יאמרו, מה אומרים? אומרים קודם ארץ ואחר כך מחיה, מחיה וכלכלנו, כן? למה לא לומר קודם, כמו שהולכים כבר הזן, הזן ובונה ירושלים, כן? לא, הולך קודם על הארץ על מה שהזכירו עכשיו, ואחר כך חוזרים לעל המחיה שהזכירו קודם. כן.

דיון: מה הנוסח העיקרי של ברכת המזון?

דובר 2:

כך גם, אני מתכוון חשבתי, חשבתי שאמרת חידוש, הייתי חושב שעיקר נוסח ברכת המזון הוא הברכה השנייה, על הארץ ועל המזון, כי זה כתוב בתורה, "וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה", ואחר כך כתוב "ועל המזון", כי זה המילה. אולי זה הנוסח העיקרי? מחלקים אותו יותר, עושים נפרד מזון, כאילו יותר עדין, נפרד... צריך לחשוב, אתה יכול לחשוב, אה, אתה תופס עכשיו...

דובר 1:

יכול להיות שכשנמצאים בארץ ישראל יש לך אולי קצת נקודה, כי כשאדם בגלות זה מאוד קשה. זו קושיה ישנה ששואל אני אותך, אבל הברכה העיקרית הולכת כך, ואנחנו מחלקים אותה. לכן בברכת המזון מחלקים מזון קודם, כאילו יש חשיבות למזון לפני ארץ ישראל, ואחר כך ארץ ישראל מחלקים לשניים, כי צריך רחמים על ארץ ישראל, צריך לבקש בונה ירושלים, צריך לבקש הטוב והמטיב, זה אולי ברמה אחרת, צריך לדון. אבל באמת זו הברכה העיקרית, ארץ ומזון, וזו הברכה. אנחנו רואים את זה כשני סוגים אחרים של דברים, כי אין לנו את הארץ. הארץ היא משהו כזה ארץ העליונים שמאמינים, שיש אחר, אפשר ללכת לשם, אבל אנחנו לא שם, ואנחנו אוכלים את הלחם שאינו הלחם שלנו.

דיגרסיה: האם "על הארץ" יכול להתכוון לאמריקה?

דובר 2:

חשבתי, אולי זה משוגע, חשבתי שדיברת על הקושיה, חשבתי שאולי אם אדם בחוץ לארץ, יכול להיות שפשוט פשט על הארץ אפשר לכוון לאמריקה? על הארץ חייב להיות ארץ ישראל?

דובר 1:

אני מתכוון, מאיפה בא הלחם שלנו? לחם בא מהאדמה. המוציא לחם מן הארץ, מאיזו ארץ זה בא? זה ארצות העליונים, אני יודע, יש גם נהרות תחתונות. אבל בהחלט, הקוגל שאוכלים, אני יודע איפה, איפשהו מהאדמה. אני יודע שהחיטה שקוצרים כאן היא החיטה ששואבת את חיותה מארץ ישראל, כמו הידוע צמח ה' לצבי.

ומה שאתה אומר על קריאה, אתה לא מביא ראיה. אבל המרד של השערים יפה מאוד, שאני מבקש שתהיה כבר הגאולה, ואז לעולם לא רק אוכל סתם, אלא אוכל מעשי שמים, בטהרה, בטהרת הגוף, בטהרת הנפש. כמו שאתה אומר, צריך להיות אפילו בדברים הגשמיים, צריך להיות באמונת הגאולה בטהרה. אתה צודק.

דובר 2:

ברכת מעין שלוש פוטרת ברכת המזון

אם אחד אמר את הברכה על פת, הוא יצא ידי חובת ברכת המזון, הוא לא צריך לבנטש שוב.

ברכת המזון ביום טוב, נוסח קצר, ועלייה לארץ ישראל**הבהרה: "עלייה לארץ ישראל" אינה "לתוכה"**

לא, כשאחד אומר "לעלות לארץ ישראל" זה לא לבד לתוכה. לבד לתוכה אומר להיכנס פנימה. לא, הוא צריך להיכנס לארץ ישראל.

הזכרת יום טוב בברכת המזון

"וביום טוב אומר בברכה זו וכוללה עם קדושת היום, וכן מזכיר בברכת המזון."

כלומר הוא מזכיר, כך כתוב בסידור שלנו, באמצע רחם אומרים "וזכרנו לטובה ביום השבת הזה" או "ביום ראש חודש הזה".

שאלה: אם אמר את הברכה על פת, האם יצא ידי חובת ברכת המזון?

אם אחד אמר את הברכה על פת, האם יצא ידי חובת ברכת המזון? הוא צריך לבנטש שוב? לא, כי הוא אמר את הנוסח הקצר.

כאן יש לו תקנה, והכי נמי, כאן יש לו תקנה, הוא צריך לומר את הברכה. הוא אמר נוסח קצר, כזה.

שאלה: האם צריך להוסיף "הטוב והמטיב" או להתחיל מההתחלה?

זו שאלה טובה. אבל הוא לא אמר "הטוב והמטיב". האם הוא צריך רק להוסיף "הטוב והמטיב" או שהוא צריך להתחיל מההתחלה? זה לא משנה.

כל ההבדל בין ברכת המזון למעין שלוש

נהיה ברורים, כל ההבדל בין זה למעין שלוש הוא ה"ברוך אתה ה'". אתה רוצה לומר ארבע ברכות? אומר "על המחיה ועל הכלכלה, ברוך אתה ה' הזן את הכל". אחר כך אומר "נודה לך על ארץ חמדה... ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון". כל ההבדל הוא ארבע מילים.

יש לנו נוסח ארוך מאוד, וזה יפה מאוד לומר נוסח ארוך כשיש כוח וזמן, אבל זה לא מעכב. כן, אני לא יודע. אוקיי, עד כאן הלכות.

דרך אגב: אותו דבר ב"יעלה ויבוא"

אותו דבר, דרך אגב, אם אין זמן לומר את כל "יעלה ויבוא", אפשר גם לומר כמו שאומרים ב"על המחיה", "וזכרנו לטובה ביום ראש חודש הזה", אפשר גם לומר את זה בשמונה עשרה, כן? זה לא מעכב לומר "יעלה ויבוא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר". רגע, כבר שכחתי איפה אני עומד. מה אני אומר?

אוקיי, כל טוב.